

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut ekonomických studií

Bakalářská práce

2004

Jana Novotná

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta sociálních věd

Institut ekonomických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Zemědělská politika v České republice, budoucnost
českého zemědělství v Evropské unii**

Vypracoval: Jana Novotná
Konzultant: PhDr. Jiří Kameníček, Csc.
Akademický rok: 2003/2004

ÚVOD A PŘEHLED PRÁCE	1
1. DOTAČNÍ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA	3
1.1 ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA AGRÁRNÍHO SEKTORU	3
1.1.1 <i>Zemědělství – jeho význam a role</i>	3
1.1.2 <i>Ekonomika agrárního sektoru</i>	3
1.2 ZÁKLADNÍ CÍLE A NÁSTROJE DOTAČNÍ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	5
1.2.1 <i>První pilíř zemědělských politik</i>	5
1.2.2 <i>Druhý pilíř zemědělských politik</i>	6
2. SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE	7
2.1 STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	7
2.2 PRVNÍ FÁZE SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY (1957 – 1992).....	8
2.2.1 <i>Cenový mechanismus</i>	8
2.2.1.1 Období variabilních dovozních přírážek	9
2.2.1.2 Období státních intervencí.....	10
2.2.2 <i>Krise původního modelu</i>	10
2.3 DRUHÁ FÁZE SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY (1992 – 2003).....	11
2.3.1 <i>První pilíř nového systému</i>	12
2.3.2 <i>Druhý pilíř Společné zemědělské politiky</i>	15
2.3.2.1 Strukturální evropská politika	15
2.3.2.2 Strukturální politika a Společná zemědělská politika	16
2.3.2.3 Integrace environmentálních požadavků do zemědělské politiky.....	18
2.3.3 <i>Agenda 2000: posílení a rozšíření Evropské unie</i>	20
2.3.4 <i>Shrnutí druhé fáze Společné zemědělské politiky</i>	21
3. VÝVOJ AGRÁRNÍHO SEKTORU ČESKÉ REPUBLIKY V OBDOBÍ 1989 – 2003	23
3.1 VÝVOJ ZEMĚDĚLSTVÍ	23
3.1.1 <i>Zemědělství před rokem 1989</i>	23
3.1.2 <i>Strukturální vývoj zemědělství po roce 1989</i>	23
3.1.2.1 Podnikatelská struktura a vlastnické vztahy	23
3.1.2.2 Zemědělský půdní fond	25
3.1.2.3 Zemědělská produkce.....	25
3.1.2.4 Pracovníci v zemědělství.....	26
3.1.3 <i>Ekonomické výsledky</i>	26
3.1.3.1 Souhrnné hospodářské výsledky	26
3.1.3.2 Podnikové hospodářské výsledky.....	27
3.1.3.2.1 Lidský kapitál v zemědělství	27
3.1.4 <i>Postavení zemědělství v národním hospodářství</i>	28
3.1.4.1 Základní ukazatele v České republice a Evropské unii	28
3.1.4.2 Odměňování pracovníků	28
3.1.4.3 Postavení zemědělských prvovýrobců v agrárně-potravinářském sektoru	29
3.2 VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	30
3.2.1 <i>Ekonomika zemědělství a zemědělská politika před rokem 1989</i>	30
3.2.1.1 Základní nástroje zemědělské politiky	30
3.2.2 <i>Transformační zemědělská politika (1989 – 1997)</i>	31
3.2.2.1 První etapa transformační zemědělské politiky (1989 – 1994).....	31
3.2.2.1.1 Etapa startovací (1989 – 1991)	31
3.2.2.1.2 Etapa liberální (1992 – 1994)	31
3.2.2.2 Druhá etapa transformační zemědělské politiky (1995 – 1997)	32
3.2.3 <i>Předvstupní zemědělská politika (1998 – 2003)</i>	32
3.2.3.1 Institucionální zabezpečení zemědělské politiky.....	33
3.2.3.1.1 Ministerstvo zemědělství České republiky	33
3.2.3.1.2 Podpůrná a dotační politika MZe.....	33
3.2.3.1.3 Podpůrná a garanční rolnická a lesnický fond	33
3.2.3.1.4 Státní zemědělský a intervenční fond	33
3.2.3.2 Dotační zemědělská politika 1998 - 2003	34
3.2.3.2.1 Produkční podpory.....	34
3.2.3.2.2 Mimoprodukční podpory	34
3.2.3.2.3 Rozvoj venkova v předvstupním období	36
3.2.4 <i>Srovnání vývoje transferů do zemědělství v ČR a EU</i>	36

3.2.4.1	Měření souhrnných podpor zemědělství.....	36
3.2.4.1.1	Vyjádření základních a odvozených ukazatelů	37
3.2.4.2	Výdaje dotační zemědělské politiky v ČR.....	38
3.2.4.3	Srovnání České republiky a Evropské unie.....	39
4.	PROCES PŘISTOUPENÍ A VSTUP ČR DO EU	41
4.1	PŘÍPRAVA NA VSTUP DO EU	41
4.1.1	<i>Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU.....</i>	<i>41</i>
4.1.1.1	Institucionální příprava	42
4.1.1.2	Programy předvstupní pomoci	43
4.1.1.2.1	Program Phare	43
4.1.1.2.2	Program Sapard	43
4.1.2	<i>Přístupová jednání.....</i>	<i>44</i>
4.1.2.1	Výsledky jednání o přistoupení ČR k EU v Kapitole 7. Zemědělství.....	44
4.2	KONCEPCE ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY ČR NA OBDOBÍ 2004 – 2006	46
4.2.1	<i>První pilíř Koncepce 2004 -2006.....</i>	<i>46</i>
4.2.1.1	Přímé platby.....	46
4.2.1.2	Tržní opatření.....	49
4.2.1.2.1	Kvótní systémy.....	49
4.2.1.2.2	Intervenční nákup a prodej	49
4.2.1.2.3	Opatření vztahující se k zahraničnímu agrárnímu obchodu.....	50
4.2.1.2.4	Jednotlivá tržní opatření aplikovaná v České republice.....	51
4.2.2	<i>Druhý pilíř Koncepce 2004 – 2006.....</i>	<i>52</i>
4.2.2.1	Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“	52
4.2.2.1.1	Priorita I – Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství 53	
4.2.2.1.2	Priorita II – Rozvoj venkova, rybníkářství a odborné vzdělávání.....	55
4.2.2.1.3	Priorita III – Technická pomoc	56
4.2.2.1.4	Finanční plán pro OP Zemědělství na období 2004 – 2006	57
4.2.2.1.5	Hodnocení OP Zemědělství	57
4.2.2.2	Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)	59
4.2.3	<i>Národní podpory – STATE AID .....</i>	<i>63</i>
4.2.3.1	Podpůrné programy MZe pro rok 2004.....	63
4.2.3.2	Programy PGRLF, a. s.	65
4.2.4	<i>Platební agentura.....</i>	<i>66</i>
4.2.5	<i>Přehled celkových podpor do zemědělství pro rok 2004.....</i>	<i>68</i>
	ZÁVĚR A SHRNU TÍ PRÁCE.....	69
	ABSTRAKT	72
	ABSTRACT.....	72
	POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE.....	73
	SEZNAM ZKRATEK	75

ÚVOD A PŘEHLED PRÁCE

1. května letošního roku se Česká republika stala členským státem Evropské unie. Zapojila se do jednotného vnitřního trhu a společných politik Evropského společenství. Přizpůsobila svoji legislativu společnému právu (acquis communautaire) Evropské unie. Svoji práci jsem nazvala Zemědělská politika v České republice, budoucnost českého zemědělství v Evropské unii, protože se v ní zaměřím na české zemědělství a jeho zapojení do evropského zemědělství.

Asociační dohoda mezi Českou republikou a Evropskou unií, která vymezila podmínky a předpoklady pro budoucí integraci, byla podepsána 4. 10. 1993. V roce 1996 podala ČR žádost o vstup do EU. Přístupová jednání probíhala do konce roku 2002 a 13. prosince 2002 vyvrcholila podepsáním Přístupové smlouvy v Kodani.

Zajímala jsem se o to, jak proces přistupování probíhal právě v zemědělském sektoru. Od konce druhé světové války se Česká republika a státy současné Evropské unie (původního Evropského hospodářského společenství) vyvíjely zcela odlišně. Měly jiné hospodářské systémy, založené na rozdílných principech. Na jedné straně existovala socialistická společnost s plánovanou ekonomikou, na druhé straně svobodná společnost se sociálně orientovanou tržní ekonomikou.

Sektor zemědělství má zvláštní postavení v hospodářských podpůrných politikách a získává finanční prostředky z veřejných rozpočtů prostřednictvím různých dotačních programů zemědělské politiky.

Vývoj zemědělské politiky Evropské unie byl určován na úrovni celého Společenství Společnou zemědělskou politikou (SZP). Společná zemědělská politika datuje své počátky již od založení Evropského hospodářského společenství v roce 1957.

V procesu přistoupení se česká zemědělská politika musela přizpůsobovat nástrojům SZP. Česká republika vypracovala plán s názvem „Národní program přípravy na členství v EU“. Plnila jednotlivá kritéria členství: politická, ekonomická a kritéria, jež se týkala schopnosti plnit závazky spojené se členstvím. Evropská komise pečlivě vývoj v přistupujících zemích hodnotila a každoročně vydávala Pravidelnou zprávu o pokroku v procesu přistoupení.

Jednání o zemědělství se odehrávalo v rámci Kapitoly 7: Zemědělství, kde Česká republika plnila úkoly z oblasti zemědělské politiky a veterinární a fytosanitární otázky včetně bezpečnosti potravin.

V úvodní kapitole bych ráda vystihla základní model dotační zemědělské politiky. Pomocí této kostry stručně popíši strukturu Společné zemědělské politiky EU v průběhu jejího vývoje od založení do současnosti.

Obdobně se pokusím zachytit dotační zemědělskou politiku v České republice v souvislosti s vývojem zemědělství po roce 1989. Ráda bych představila výsledky vyjednávání o podmínkách vstupu do Evropské unie pro sektor zemědělství. Konečné výsledky vymezily prostor pro dnešní a budoucí agrární politiku České republiky. Konkrétní podoba zemědělské politiky se zobrazila do Koncepce agrární politiky České republiky pro období po vstupu do EU (2004 – 2013).

Česká zemědělská politika se stala součástí nadnárodní evropské politiky. Ráda bych Vás ve své práci seznámila s vývojovými cestami, po kterých šla Společná zemědělská politika a česká zemědělská politika. Chtěla bych vystihnout setkání obou politik na dnešní společné cestě.

1. DOTAČNÍ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA

Dříve, nežli Vás uvedu do problematiky dotační zemědělské politiky, zopakujeme si a upřesníme význam a roli zemědělství ve společnosti a seznámíme se s ekonomikou zemědělství.

1.1 Základní charakteristika agrárního sektoru

1.1.1 Zemědělství – jeho význam a role

Základní funkce zemědělství, jak jsou chápány zejména v Evropě, zahrnují:

1. produkční funkci zemědělství,
2. sociální a demografickou funkci,
3. ekologickou a krajinnou funkci.

První funkce zachycuje primární a nejstarší význam zemědělství jako producenta potravin, druhá a třetí funkce jej zasazují do širokého prostoru venkova a přisuzují mu další úlohy a společenské hodnoty. Dotační zemědělská politika ve své podstatě napomáhá zemědělství tyto funkce naplňovat.

1.1.2 Ekonomika agrárního sektoru

Zemědělství prvovýrobci obchodují svoji produkci na agrárních trzích, kde se setkávají s dalšími hráči, a spolu s nimi ve vzájemných vztazích vytvářejí tzv. agrárně-potravinářský sektor. Agrárně-potravinářský sektor lze zjednodušeně popsat vertikálou: dodavatelé vstupů – zemědělství producenti (farmy) – nákupní organizace – zpracovatelé – obchod – koneční spotřebitelé.

Zemědělská výroba se vyznačuje specifickými vlastnostmi, které ji odlišují od ostatních odvětví národního hospodářství a tím jí zajišťují důležité postavení v národních i nadnárodních hospodářských politikách.

Agrární politika se věnuje především prvovýrobcům a jejich postavení v agrárně-potravinářském sektoru. Jak probíhá tvorba tržní rovnováhy mezi nabídkou a poptávkou na trzích se zemědělskými komoditami? Předpokládá se, že samoregulační tržní mechanismus na zemědělsko-potravinářském trhu neexistuje¹ a k vytvoření stabilní rovnováhy tržní síly nepostačují². Volný trh nemůže být garantem, který přinese naplňování všech tří funkcí zemědělství ve společnosti.

Proč jsou zemědělství výrobci tak rozdílní od jiných výrobců a čím si zasluhují pozornost politiků i značné množství finančních prostředků z podpůrných programů?

Zemědělskou výrobu činí velmi zranitelnou následující charakteristiky a zvláštnosti:

- a) **nepružnost nabídky**, kterou způsobují tyto jevy:
  - biologický charakter výroby,
  - závislost na přírodních podmínkách,
  - nízká mobilita produkčních faktorů, půdy, práce a kapitálu,
  - vysoké fixní náklady,
  - časový nesoulad mezi procesem výroby a trhem a jeho signály,
  - převis nabídky při růstu hospodářství a technickém a technologickém pokroku,
- b) **nepružnost poptávky**, kterou vyvolávají:
  - nízká cenová a důchodová elasticita poptávky po potravinách,
- c) **nerovnoprávné postavení zemědělců na trhu**, které vysvětlují faktory nedokonalé konkurence:
  - na trhu se vstupy působí monopolní dodavatelé,
  - na trhu s produkty působí odběratelé-monopsony,
  - moc trhu působí proti prvovýrobcům³.

Agrární hospodářská politika by měla vzhledem k výše popsaným vlastnostem agrárního sektoru stabilizovat trhy bez převisů nabídky a poptávky s ohledem na další úlohy zemědělství.

---

¹ Pramen: Jirásek, 1995, str. 16.

² Pramen: Boháčková, 2004, str. 11.

³ Pramen: Svatoš, 2000, str. 128.

V této chvíli možná čtenáře napadá, zda uvedené předpoklady a důvody dotační zemědělské politiky jsou dostačující a nenapadnutelné.

Co by se stalo, kdyby zemědělské politiky nebyly? Teoreticky můžeme připustit, že naprosto liberální přístup k zemědělství, bez státních i nadnárodních zásahů a regulací, by vedl k vyčištění trhů, poptávka po potravinách a dalších komoditách trvá stále a jistě by byla někým uspokojena, přeci těmi nejlepšími výrobci. Z tohoto jednostranného pohledu dotační politiku nedokážeme rozumně obhájit a ospravedlnit. A přesto existuje.

Proto se ji pokusím na dalších stránkách popsat, přiblížit její historický vývoj, vysvětlit zařazení do společnosti, a tím jí porozumět.

1.2 Základní cíle a nástroje dotační zemědělské politiky

Zemědělské politiky současnosti, ať se jedná o Společnou zemědělskou politiku Evropské unie, zemědělskou politiku České republiky a ostatní politiky v dalších zemích světa, stojí na dvou pilířích. Každý z nich měl a má jiné cíle a nástroje, každý hrál a hraje jinou roli v čase i v prostoru.

1.2.1 První pilíř zemědělských politik

Cíl prvního pilíře vystihuje slovo **stabilizace**, jíž rozumíme rovnováhu na trzích zemědělských komodit a stabilitu zemědělského sektoru jako celku.

Základními přístupy k **regulaci trhů** zemědělských komodit jsou:

1. regulace nabídky:
  - regulace domácí nabídky: omezování produkce, vývoz na zahraniční trhy,
  - regulace zahraniční nabídky: podmínky přístupu na domácí trh,
2. regulace cen:
  - modifikace cen od úrovně stanovené trhem, jež zabezpečí stabilní příjmy zemědělským producentům,
  - k ovlivnění nabídky nebo poptávky cenovým signálem,
3. regulace poptávky.

Měli bychom si uvědomit, že všechny uvedené nástroje regulace trhů je nějakým způsobem deformují a posouvají mimo stav vyčištěného trhu.

Druhým prvkem k udržení stability sektoru kromě zásahů do trhu jsou tzv. **přímé platby**. Přímé platby se vyplácejí přímo prvovýrobcům, představují přímý transfer peněz bez bezprostředního efektu na trhy komodit. Na druhé straně primárně ovlivňují trhy produkčních faktorů.

1.2.2 Druhý pilíř zemědělských politik

Cíl druhého pilíře charakterizují slova **restrukturalizace a rozvoj venkova**. Podpory těchto programů mají usměrňovat vývoj zemědělství žádoucím směrem, který vytyčují středně a dlouhodobé strategie rozvojových národních politik. Druhý dotační pilíř již není propojen přímo s produkční funkcí zemědělství, ale soustředí se na funkce mimoprodukční neboli funkce uvedené ve 2. a 3. bodě v kapitole 1.1.1.

Každá zemědělská politika vzniká kombinací nástrojů prvního a druhého pilíře v závislosti na domácích prioritách a s ohledem na mezinárodní obchodní dohody týkající se zemědělství.

2. SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EVROPSKÉ UNIE

2.1 Stručná charakteristika Společné zemědělské politiky

Společná zemědělská politika (SZP) Evropské unie (The Common Agricultural policy – CAP) byla ustanovena v rámci Smlouvy Společenství již v roce 1958, její právní rámec vytvořil článek 3 Římské smlouvy⁴. Snaha zemí původního Evropského hospodářského společenství o vybudování společné politiky pro sektor zemědělství vyplynula ze zásadních hospodářsko-politických důvodů, které se zobrazily do formulace cílů SZP uvedených v článku 39 smlouvy o ES:

Tabulka č. 1 : Hlavní důvody a cíle SZP

Důvod	Cíl
Strategicko-politický důvod : dosáhnout potravinové nezávislosti a soběstačnosti.	Zvýšit produktivitu zemědělství pomocí technického rozvoje, racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálním využitím výrobních faktorů, zejména pracovní síly.
Udržet rovnoměrné osídlení na venkově, ochránit drobné zemědělské výrobce, vytvořit podmínky pro rozvoj venkova.	Zajistit zároveň spravedlivou životní úroveň zemědělského obyvatelstva především zvyšováním individuálních výdělků zemědělců.
Cenová stabilita výstupů zemědělství a stabilita životních nákladů, zabránit sociálním dopadům možných výkyvů v nabídce a na trhu potravin.	Stabilizovat trhy.
	Zaručit pravidelné zásobování zem. výrobky.
	Zajistit přiměřené ceny pro spotřebitele.

⁴ Názvem Římská smlouva se označuje zakládající smlouva o Evropském hospodářském společenství (EHS) a o Euratomu, která byla podepsána šesti státy (Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko) v roce 1957.

Hlavní principy SZP si můžeme shrnout do tří bodů⁵ :

- 1) **Jednota trhu** : zemědělské výrobky se mohou volně pohybovat po celém území EHS.
- 2) **Preference Společenství** : ochrana domácích výrobců před zahraničními konkurenty.
- 3) **Finanční solidarita** : výdaje na realizaci společné politiky jsou hrazeny z rozpočtu ES.

V současnosti Společná zemědělská politika prožívá již své třetí vývojové období⁶. Základní principy a ústřední cíle v celé její historii zůstávají. Podpora zemědělství a venkova představuje stejnou prioritu v roce 2004 jako v roce 1958.

To, co se mění, jsou jednotlivé úkoly a nástroje, pomocí nichž se priority dosahuje. Po splnění jednoho úkolu se objevují další úkoly a problémy k řešení. Společná zemědělská politika se reformovala pod tlakem vnějším a vnitřním, kdy stará nevyhovující podoba musela „zemřít“, aby se z ní „zrodila“ nová politika.

Prochází stejnou cestu jako jiné oblasti lidské činnosti, jako člověk sám ve svém životě. Zkusme si ji přiblížit.

2.2 První fáze Společné zemědělské politiky (1957 – 1992)

Původní model fungování Společné zemědělské politiky Evropského hospodářského společenství vycházel z tehdejší společenské situace a priorit, které byly zakotveny v Římských smlouvách. Vytváří jej pouze první pilíř, který jsme si vymezili v kapitole 1.2, neboť ten postačoval k naplňování stanovených cílů celkové stabilizace zemědělského sektoru. Prvořadé úkoly spočívaly v dosažení soběstačnosti ve výrobě potravin, v zajištění stabilních cen potravin a stabilních příjmů pro prvovýrobce.

2.2.1 Cenový mechanismus

Původní podobu SZP lze nejlépe charakterizovat cenovým mechanismem⁷, který vytvořil základ zemědělské politiky.

---

⁵ Pramen: Šrein Z.: *Mechanismy hospodářské politiky EU*, VŠE Praha, 1999, str. 215.

⁶ Rozdělení SZP do jednotlivých fází převzato z *Agric. Econ.*, 49, 2003 (10), str. 453-454.

⁷ Pramen: Šrein, str. 206 – 219.

Princip cenového mechanismu byl uplatňován u zhruba 70 % zemědělské produkce⁸. Vystupuje v něm celkem pět cen, z nichž jsou čtyři určeny administrativně a pouze jedna cena, cena světová, se vytváří na mezinárodním konkurenčním trhu.

Tabulka č. 2: *Cenový mechanismus*

Cena	Vysvětlení
P_w	cena na světovém trhu
P_1	minimální dovozní cena včetně cla
P_2	intervenční, zaručená, cena pro domácí výrobce
P_3	prahová, minimální přípustná, cena dovezeného zboží
P_4	cílová cena, je určena Komisí jako výchozí kritérium
Mezi cenami platí nerovnost: $P_w < P_1 < P_2 < P_3 < P_4$.	

Pramen: zpracováno podle Šrein, str. 217.

Prvotní model zemědělské politiky používal mechanismus zaručených cen pro zemědělce i spotřebitele a jeho působení prošlo vývojem ve dvou obdobích, kdy převažovaly v aplikované politice odlišné nástroje a která souvisela s odlišným postavením evropského zemědělství vůči vnějšímu prostředí.

2.2.1.1 Období variabilních dovozních přírážek

V prvním období po vzniku SZP se dominantním nástrojem podpůrné politiky stal systém variabilních dovozních přírážek⁹.

Členské země nebyly soběstačné v produkci potravin, nacházely se v pozici čistého dovozce zejména produktů rostlinné výroby. Toho využily a vůči třetím zemím uplatňovaly společnou celní politiku (tzv. common external tariff – CET). Na dovážené komodity uvalily variabilní dovozní přírážku VIL (variable import levy) ve výši $P_3 - P_w$. Tím ochránily jednotný evropský trh a zároveň získaly příjmy do rozpočtu.

Cenové podpory evropského zemědělství a izolovanost jednotného trhu od světové konkurence vyřešily základní problémy agrárního odvětví, sektor se stabilizoval a rozvíjel se. Nabídka vzrostla a převážila u mnoha komodit domácí poptávku. Zemědělství začalo produkovat přebytky. Vývoj pokročil do druhého období.

⁸ Pramen: Šrein, str. 217.

⁹ Pramen: Artis M., Lee N., str. 89 – 93.

2.2.1.2 Období státních intervencí

Nadbytečná produkce je od výrobců vykupována za intervenční cenu P_2 a v případě přesyceného trhu vyvážena na světový trh s exportní dotací (refundací) ve výši $P_2 - P_w$ na jednotku produkce, aby se zajistila konkurenceschopnost na světovém trhu.

Původní systém Společné zemědělské politiky používal nástroje cenového mechanismu, který zaručenými cenami nad úrovní cen světových poskytoval cenové dotace domácím výrobcům a subvencoval vývozy jejich přebytků, vůči světovým výrobcům vystupoval naopak nepřátelsky uvalováním variabilní dovozní přírážky na importované komodity, čímž zamezil možné konkurenci z jejich strany.

Takový systém odporuje všem zásadám volného tržního prostředí, neboť zavádí naprostou kontrolu vnitřního trhu, kde likviduje pobídky k soutěžení administrativními cenami, a izoluje se od vnějšího prostředí důslednou aplikací principu preference Společenství.

2.2.2 Krize původního modelu

Původní systém cenových podpor a ochranné politiky Evropského společenství se v průběhu dvou desetiletí dostal do problémů, které vyústily v nezbytnost reformy Společné zemědělské politiky. Tato prozatím nejzásadnější změna byla zavedena v roce 1992 a označuje se jako MacSharryho reformní balíček. Ale nepředbíhejme. Popišme si, co reformě předcházelo.

Původní model se ocitl ve velkých obtížích a pod značným tlakem, jenž pocházel ze čtyř zásadních oblastí.

1. oblast : Rozpočtové výdaje

V první řadě zde vystupuje neúnosná finanční náročnost systému. Výdaje z rozpočtu ES na opatření SZP plynou přes speciální fond, Evropský zemědělský záruční a usměrňovací fond (The European Agricultural Guarantee and Guidance Fund – EAGGF). Například v roce 1980 výdaje SZP pohltily 73 % rozpočtu Společenství¹⁰.

2. oblast: Náklady daňových poplatníků a konzumentů

Prostředky z fondu EAGGF pocházejí z příspěvků členských států, které je vybírají od svých daňových poplatníků.

---

¹⁰ Pramen: Artis M., Lee N., str. 95.

Dalšími nedobrovolnými přispěvateli na dotační politiku jsou všichni konzumenti, neboť platí za dražší potraviny (za předpokladu, že zaručené ceny pro výrobce se odrážejí v cenách potravin). Daňoví poplatníci společně s konzumenty nesou náklady zemědělské politiky.

Konzument je každý člověk. Daňový poplatník není každý člověk a výše příspěvku daňového poplatníka do státní pokladny se liší ceteris paribus podle jeho ekonomického postavení ve společnosti. Z tohoto pohledu se jeví jako spravedlivější, aby větší podíl nákladů na dotační zemědělskou politiku nesli daňoví poplatníci. Podle pánů Roningena a Dixita (1989) tomu tak ovšem nebylo, protože v letech 1986/1987 odhadli náklady konzumentů na dvojnásobné výši v porovnání s náklady daňových poplatníků¹¹.

3. oblast: Nadbytečná produkce

System cenových podpor splnil cíle stabilizace, přinesl rozvoj zemědělství, na druhou stranu vytvořil obrovský problém s přebytky prvovýrobců.

4. oblast: Světový obchod

Ochranářská politika Společenství znepříjemňovala působení dovozců na jednotném evropském trhu a naopak velice usnadňovala vývoz evropský. Obchodní partneři ji napadali a vystupovali proti ní při jednáních o liberalizaci světového obchodu, v rámci Uruguayského kola organizace GATT. Požadovali snížení domácích podpor, omezení importních bariér a trh deformujících opatření, zejména exportních subvencí. Jednání probíhala v letech 1986 – 1994, Závěrečný dokument byl podepsán 15. prosince 1993. Dohoda o zemědělství znamenala pro Společenství nové závazky.

2.3 Druhá fáze Společné zemědělské politiky (1992 – 2003)

Druhá vývojová fáze Společné zemědělské politiky, nazývaná „nový“ systém kompenzací, představovala rozšíření nástrojů a působnosti původního modelu. První pilíř zemědělské politiky, v první fázi zahrnující pouze politiku trhu a obchodu, získal nová opatření ve formě přímých podpor pro zemědělce. Tržní politika tak byla doplněna o důchodovou politiku.

---

¹¹ Pramen: Artis M., Lee N., str. 97.

V úvodní kapitole jsme také hovořili o druhém pilíři zemědělských politik a nyní nastává správný okamžik si jej představit podrobněji. Rozvoj venkova se jako druhý pilíř stal ve druhé fázi pevnou součástí evropské Společné zemědělské politiky.

2.3.1 První pilíř nového systému

Druhou fází Společné zemědělské politiky odstartovala MacSharryho reforma z roku 1992. MacSharryho reforma, nazývaná reformní balíček, vznikla jako kompromis mezi vnějšími požadavky na liberalizaci světového obchodu a vnitřními požadavky na řešení problémů s výdaji a s nadbytečnou produkcí.

Jednání s obchodními partnery přinesla Společenství nové závazky, které muselo do svých reforem implementovat.

Tabulka č. 3: Závazky ES ke GATT platné od poloviny roku 1995

Oblast dohody	Výsledek jednání
• Přístup na trh ES	Variabilní dovozní přírážky nahrazeny systémem pevných celních ekvivalentů
• Podpora domácích výrobců	Snížit objem podpor
• Podpora vývozu	Snížit přímé podpory vývozu a objem dotací

Pramen: Šrein, str. 226.

MacSharryho reforma vyřešila palčivé problémy celkovou restrukturalizací zemědělských trhů a našla tak východisko ze „starého“, do budoucna již nefunkčního, systému k „novému“ podpůrnému systému. Její nástroje si můžeme rozdělit do třech oblastí¹²:

a) snížení tržních podpor:

- snížení intervenčních cen a prahových cen v původním cenovém administrativním mechanismu,

b) zavedení kompenzačních plateb:

- nové dotační opatření, které vyrovnávalo snížení příjmů za krácené cenové podpory,

c) omezování objemu výroby:

- kontrolní mechanismy velikosti produkce, zahrnující omezení výrobního faktoru orná půda a zavedení maximálních kvót pro dotovanou živočišnou výrobu a některé další komodity.

¹² Prameny: Artis M., Lee N.: str. 106 –108, Šrein: str. 230

Tržní politika po zavedení MacSharryho reformy představuje cenový mechanismus spojený s intervencemi státu (vysvětleno viz kapitola 2.2).

Důchodová politika odpovídá systému přímých (= kompenzačních) plateb. Jejich smyslem je vyrovnávání příjmů zemědělců při snižování administrativních cen.

Přímé platby se poskytují přímo farmáři nebo pěstiteli, případně zemědělskému podniku. Jak probíhá výplata těchto dotací ?

System kompenzačních plateb vysvětlujeme jako platby zemědělcům za vyprodukovaný objem výroby. Velikost platby je jednoznačně dána Nařízeními ES, která stanovují výši základní platby na určenou jednotku produkce, případně na jinou zastupující jednotku. Celkový objem dotací je omezen výrobními kvótami pro jednotlivé komodity, přičemž výrobní kvóta vlastně představuje maximální objem produkce nebo jiného podobného zastupujícího faktoru, na nějž ještě zemědělci obdrží dotaci.

Pro ilustraci si uvedeme příklady přímých plateb na nejdůležitější komodity.

Tabulka č. 4: Systém přímých plateb v rostlinné výrobě

Příklad: Základní parametry systému podpor pro pěstitele některých plodin na orné půdě

• Základní ukazatel pro členskou zemi ES = tzv. základní plocha (ha orné půdy)
• Tzv. referenční výnos pro členskou zemi = průměrný výnos obilovin (t/ha)
• Základní částka pro proteinové plodiny (EUR/t)
• Základní částka pro obiloviny, len a konopí, silážní píci a půdu vyňatou z produkce (EUR/t)
• Základní částka pro semeno a semena olejnin (EUR/t)
• Základní částka na hektar = referenční výnos * základní částka na tunu
• Podmínka získání dotace = účast v programu set aside (vynětí části půdy z produkce)

Pramen: Cammarata, str. 22 – 23, Týdeník Zemědělec 15/2003, 20/2002, 25/2002.

Obdobně probíhá poskytování přímých dotací např. na bramborový škrob, luštěniny na zrno, osiva, chmel, cukr, zpracované ovoce a zeleninu a další.

Tabulka č. 5: Systém přímých plateb v živočišné výrobě

Příklad: Základní parametry systému dotací na hovězí maso a chov krav bez tržní produkce mléka (BTPM)

• Celková kvóta pro všechny země ES = počet kusů	
• Základní ukazatel členské země = národní kvóta s nárokem na prémie chovu krav BTPM	
• Základní platby pro chovatele Chovatel dostává platby na jemu přidělenou kvótu, v rámci daných pravidel mohou chovatelé kvóty mezi sebou směřovat.	Podpora na krávu (EUR/ks)
	Prémie na plochu krmných plodin (EUR/ha)
	Porážkové prémie na jatečný skot (EUR/ks)

Pramen: Cammarata, str. 24, Týdeník Zemědělec 15/2003, 20/2002, 25/2002.

Největší podíl na přímých platbách zaujímají uvedené platby na skot. Mimo tuto oblast živočišné výroby se udělují dotace na mléko a mléčné produkty, ovce a kozy a další programy.

Zavedení kompenzačních plateb můžeme v porovnání s pouhou cenovou podporou hodnotit jednoznačně kladně. Příjem farmáře z prvního pilíře je vytvářen tržním příjmem z výstupu a příjmem z kompenzačních plateb. Korelace mezi velikostí dotace a velikostí produkce zemědělce se oslabila, neboť v prvním období SZP platila jednoduchá úměrnost, že větší produkce se rovná větší příjmy. Nyní kromě nižších výkupních cen musí farmáři dodržovat podmínky kontroly produkce. Podpora příjmu farem se „rozdvojila“ do tržby a přímé platby, v angličtině se používá termínu „decoupled“ farm income support.

Členské státy se navíc ve snaze zastavit růst výdajů na SZP usnesly na směrnici, jež omezila zvyšování výdajů tak, že výdaje SZP porostou pomaleji než celkové výdaje rozpočtu EU v poměru 0,75 : 1¹³.

Náklady na dotační zemědělskou politiku se přenesly směrem od konzumentů (cenových podpor) k daňovým poplatníkům (podporám ze společného rozpočtu). Takový posun můžeme považovat za velmi dobrý, aby větší břemeno zemědělské politiky nesli daňoví poplatníci, což zvyšuje i transparentnost celého systému.

¹³ Pramen: Šrein, str. 231.

2.3.2 Druhý pilíř Společné zemědělské politiky

Druhý pilíř SZP, nazvaný rozvoj venkova, velmi úzce souvisí se strukturální a regionální politikou. Jejich počátky můžeme nalézt již v Římské smlouvě, kde zakládající státy zakotvily do svých cílů vytváření harmonického hospodářského rozvoje.

2.3.2.1 Strukturální evropská politika

Strukturální politika je politikou ekonomické a sociální soudržnosti a solidarity. Základním cílem je především napomáhat vytvoření ekonomické a sociální rovnováhy a postupně snižovat rozdíly mezi jednotlivými regiony, dávat regionům stejné šance.

Nástroji strukturální a regionální politiky jsou strukturální fondy, které náležejí do evropského rozpočtu. První speciální fondy byly zřízeny a sloužily již na počátku 60. let, např. právě Zemědělský fond¹⁴.

Se vstupem nových členských zemí do Společenství se rozdíly mezi regiony prohlubovaly a strukturální politika nabývala na významu. V roce 1988 byly stanoveny reformní zásady pro strukturální fondy a nejvyššími orgány ES bylo přijato rozhodnutí o integraci regionální politiky s částí sociální a agrární politiky do tzv. strukturální politiky¹⁵. Zároveň byl zaveden následující mechanismus působení fondů.

□ Mechanismus působení strukturálních fondů¹⁶

Strukturální fondy fungují podle následujících principů:

- princip koncentrace: tzn. zaměření podpory na prioritní cíle společné politiky,
- princip programování: podpory zaměřeny na jednotlivé programy,
- princip partnerství: předpoklad spolupráce mezi evropskými orgány či komisemi EU a národními vládami,
- princip doplňkovosti – spolufinancování: zdroje financí z fondů musí být spjaty s vnitřními zdroji ze státních rozpočtů členských států a konkrétní příjemce pomoci obdrží pouze určitou procentní část celkových nákladů svého projektu.

---

¹⁴ Pramen: Studie VÚZE č. 29/1996, str.11.

¹⁵ Pramen: Svatoš, 2001, str. 47.

¹⁶ Pramen: Studie VÚZE 29/1996, str. 14 – 18.

Strukturální politika vytváří všeobecná pravidla, cíle a rozpočtový rámec na úrovni Společenství. Členskými státy poskytuje volnost v rozhodování o jednotlivých programech.

Každý stát si zpracovává vlastní plán národní strukturální politiky, kde se vládní rozvojové strategie, priority a specifické cíle proměňují do tzv. operativních (operačních) programů (plánů). Plány se zaměřují na jednotlivé sektory, potom vznikají sektorové operační plány (např. program Průmysl) nebo vzniká integrovaný program všeobecně podporující stejné šance regionů¹⁷.

2.3.2.2 Strukturální politika a Společná zemědělská politika

Jak je patrné z předcházejícího výkladu, Společná zemědělská politika a strukturální politika jsou vzájemně těsně propojeny, neboť SZP mimo jiné naplňuje obecné strukturální cíle ve vztahu k venkovu.

Většinu opatření Společné zemědělské politiky financuje jeden ze strukturálních fondů, Evropský fond zemědělské garance a orientace:

- Evropský fond zemědělské garance a orientace (EAGGF)¹⁸.

Tento fond je rozdělen na dvě sekce:

1. Sekce garance – z této sekce jsou hrazena veškerá cenová a tržní opatření SZP neboli 1. pilíř zemědělské politiky.
2. Sekce orientace – se podílí na financování strukturálních opatření v rámci sektoru zemědělství, podporuje tedy 2. pilíř zemědělské politiky.

EAGGF není jediným fondem, který se podílí na zemědělské strukturální politice, dalšími jsou:

- Fond pro podporu rybolovu (FIFG)¹⁹,
- Evropský fond regionálního rozvoje (ERDF)²⁰,
- Evropský sociální fond (ESF)²¹,
- Evropský fond koheze (ECF)²².

Do strukturální zemědělské politiky patří zlepšování výrobních, pracovních i životních podmínek v zemědělství.

---

¹⁷ Pramen: Svatoš, 2001, str.46.

¹⁸ EAGGF Anglický název fondu - European Agricultural Guidance and Guarantee Fund

¹⁹ FIFG Anglický název fondu - Financial Instrument of Fisheries Guidance

²⁰ ERDF Anglický název fondu - European Regional Development Fund

²¹ ESF Anglický název fondu - European Social Fund

²² ECF Anglický název fondu - European Cohesion Fund

Obsahuje opatření ke zlepšování venkovské infrastruktury, k podpoře vzdělávání a výzkumu, pomoc v odbytové a zpracovatelské sféře.

Plány národních strukturálních politik se odvíjejí od celoevropských nadnárodních cílů. Prioritní cíle EU se orientují do tzv. cílových oblastí. Zemědělství a rozvoje venkova se týkají cíle²³:

Cíl 1: rozvoj a strukturální přizpůsobení regionů se zaostávající úrovní vývoje, zasahuje cílové oblasti 1.

Cíl 5: rozvoj venkovského prostoru, podpora hospodářských aktivit, vytváření nových pracovních příležitostí,

- cíl 5a: přizpůsobení agrárních struktur v rámci SZP,
- cíl 5b: rozvoj a strukturální přizpůsobení venkovských území.

Čerpání podpor probíhá ve vazbě na přesně vymezené cíle a lze je rozdělit na:

- 1) specificky zemědělské regionální podpory,
- 2) obecné regionální podpory.

Specificky zemědělské regionální podpory se poskytují pro tyto tři skupiny oblastí: horské oblasti,
znevýhodněné oblasti,
malé oblasti.

Pro znevýhodněné a malé oblasti se používá termín Les fouvered areas = LFA, v českém překladu méně příznivé oblasti. Směrnice o méně příznivých oblastech pochází již z roku 1975. Výše zmíněné tři skupiny oblastí se vyznačují horšími přírodními a ekonomickými podmínkami a vzhledem k nim zde zemědělci hospodaří s vyššími výrobními náklady.

Obecné regionální podpory jsou přímo vázané k jednotlivým cílovým oblastem, v případě zemědělství a venkovského prostoru se vztahují k cílům 1, 5a a 5b.

- Podpory podle cíle 1: jsou poskytovány na základě regionálního plánu rozvoje.
- Podpory podle cíle 5a: jedná se o podporu sektorovou, mají zlepšovat ekonomickou strukturu zaostalých oblastí.

Opatření při podpoře cíle 5a jsou součástí nejstarší části strukturálních evropských podpor a mají svoje kořeny již v 60. letech.

---

²³ Pramen: Studie VÚZE 29/1996, str. 22 – 32.

Rozlišují se dva typy podpor:

- a) investiční podpora,
  - b) příspěvek na konkrétní činnost.
- Podpory podle cíle 5b: jsou opět regionálně orientovány.

V regionech se uplatňují tři nosná opatření sektorové povahy:

- a) zaměřená na diverzifikaci zemědělské výroby,
- b) vytváření pracovních příležitostí mimo zemědělství,
- c) rozvoj lidských zdrojů.

2.3.2.3 Integrace environmentálních požadavků do zemědělské politiky²⁴

Strukturální zemědělská politika bezpochyby nemůže existovat bez koordinace s ochranou životního prostředí. Zemědělství primárně vychází z přírodních podmínek, závisí na nich a životní prostředí zároveň spoluvytváří.

V 50. letech bylo jasnou prioritou zvýšit zemědělskou produktivitu, což se odrazilo v devastaci krajiny a znečišťování životního prostředí. S celkovým hospodářským rozvojem otázka ochrany životního prostředí získávala na významnosti a čisté životní prostředí se stávalo společenskou hodnotou, které se musí věnovat náležitá pozornost. Politiky Společenství se rozšiřovaly o nový environmentální rozměr. Vývoj politiky ochrany životního prostředí mohou dokumentovat v jednotlivých nejdůležitějších krocích.

- V roce 1972 byl přijat tzv. První environmentální akční program (EAP).
- Tzv. Jednotný evropský akt, který nabyl účinnosti v červenci 1987, vytvořil právní základ pro environmentální politiku.
- Zelená kniha „Perspektivy zemědělské politiky“ (červenec 1985) prezentovala několik možností budoucího vývoje SZP. V tomto dokumentu Komise potvrzuje, že ochrana životního prostředí je jednou z hlavních funkcí zemědělství.
- Reforma SZP v roce 1992

Reforma SZP v roce 1992 byla primárně zaměřena na restrukturalizaci zemědělských trhů, ale znamenala v environmentálním ohledu bod obratu.

---

²⁴ Pramen: Cammarata, 1998.

Ve stejném období tzv. Pátý environmentální akční program (EAP) Evropského společenství stanovil politický cíl udržitelnosti a určil zemědělství jako jeden z pěti cílových sektorů s cíli trvale udržitelného zemědělského sektoru, ochrany vody, půdy a genetických zdrojů. Integrace environmentálních faktorů do legislativy týkající se strukturálních opatření pokračovala např. Nařízením (EHS) č. 2078/92, které zahrnuje zemědělské produkční postupy kompatibilní s požadavky na ochranu životního prostředí a údržbu venkova.

- Smlouva o Evropské unii

Smlouva o Evropské unii (EU), jež vstoupila v platnost 1. 11. 1993, zvýraznila environmentální politiku. Dohoda zemí EU stanovila úkol podporovat „trvale udržitelný rozvoj respektující životní prostředí“ (čl. 2) a vyžaduje, aby „požadavky ochrany životního prostředí byly integrovány do definic a zaváděny do jiných politik Společenství“ (čl. 130r). Stal se povinným koncept odhalování environmentálních účinků aktivit, jež jsou zamýšleny.

Rostoucí vědomí vzájemné závislosti mezi zemědělstvím a životním prostředím vedly k tvorbě integrované a trvale udržitelné zemědělské politiky. Strukturální opatření SZP spolu s novými úkoly pro zemědělce rozšířily tzv. agroenvironmentální opatření.

Pro většinu států byly roky 1994-1996 počátkem plného zavedení agroenvironmentálních programů. Náklady na programy jsou sdíleny členskými státy, spolufinancování probíhá v rámci garanční sekce EAGGF. Programy jsou diverzifikovány tak, aby odrážely podmínky různých regionů, členské státy EU mohou vyhlásit programy na národní, regionální nebo lokální úrovni.

Integrace environmentálních požadavků do SZP může být shrnuta jako:

- snížení tlaku na životní prostředí,
- finanční podpory pro farmáře hospodařící způsobem, který má příznivý vliv na životní prostředí,
- zdůrazňuje dvojí roli farmářů: jako výrobce zemědělských komodit a správce životního prostředí.

2.3.3 Agenda 2000: posílení a rozšíření Evropské unie

□ Agenda 2000 jako balík reforem = modernizace a posílení EU²⁵

Evropská unie provedla v roce 1999 reformu několika zásadních oblastí své politiky, 24. – 25. března schválili představitelé evropských států a vlád na zasedání Evropské rady v Berlíně reformy Agendy 2000 k modernizaci hlavních politických oblastí a k přípravě Unie na rozšíření o nové členské státy. Společná zemědělská politika se jako jedna z nejtěžejnějších politik EU reformám samozřejmě nevyhnula.

Proč po několika letech opět dochází k reformě SZP?

Společná zemědělská politika se musela znovu přizpůsobovat vnějšímu vývoji směrem k liberálnějšímu světovému obchodu a byla nucena opět čelit nebezpečí tržní nerovnováhy v současném systému. Nedošlo k žádné radikální reformě, nová opatření navazují na MacSharryho reformu z roku 1992. Jedná se o pokračování ve stejných krocích, což dokládají tyto důležité **body reformy** v rámci Agendy 2000:

- nižší garantované ceny, které jsou kompenzovány přímými platbami,
- rozšíření tzv. agroenvironmentálních opatření – mají stimulovat zemědělce k zavádění tzv. správné zemědělské praxe.

Ve Společné zemědělské politice se těžiště výrazněji přesouvá na oblast životního prostředí, kvalitu potravin a trvale udržitelný rozvoj venkova. Reformovaná SZP není tak zaměřena na samotnou zemědělskou výrobu, ale zajímá se o hospodaření na venkově jako takové. Zemědělci budou honorováni nejen za to, co vyrobí, ale i za svůj přínos k péči o krajinu.

Agenda 2000 se promítla do nově formované **regionální politiky**, významné i pro fungování SZP, kde byl snížen počet prioritních cílových oblastí na tři:

- Cílová oblast 1: Regiony zaostávající v rozvoji.
- Cílová oblast 2: Regiony se strukturálními problémy.
- Cílová oblast 3: Regiony vyžadující podporu k posílení vzdělanosti a zaměstnanosti.

Členské státy, Komise a Evropský parlament se dohodly na finančním rámci Agendy 2000 pro období let 2000 až 2006, v němž agrární výdaje dosáhnou svého maxima v roce 2002 (43 900 mil. EUR v cenách roku 1999) a následně se budou snižovat.

---

²⁵ Pramen: Bulletin 4/2000, Agenda 2000: Posílení a rozšíření Evropské unie, VÚZE.

Plánované finanční výdaje počítají s přípravou Evropské unie na rozšiřování v kapitole rozpočtu nazvané Předvstupní pomoc kandidátským státům a s případnými platbami novým členským státům po jejich vstupu.

2.3.4 Shrnutí druhé fáze Společné zemědělské politiky

Shrnutí druhé fáze Společné zemědělské politiky jsem původně mínila pojmenovat jako současný systém SZP, ale to by v nynější době nebylo již správné. Zpochybnily by to dva závažné argumenty, vstup nových členských států do Evropské unie a nastupující nová reforma SZP.

1. Vstup nových členských států do EU

1. května roku 2004 se Evropská unie rozšířila o desítku nových členů, kteří si v rámci přístupových jednání dohodly podmínky vstupu a budoucí podobu svých zemědělských politik. Jednání skončila v prosinci roku 2002 a probíhala v rámci tehdy aplikovaných pravidel SZP (období Agendy 2000). Konečná dohoda o zemědělství a rozšíření neznamovala automatickou rovnost zemědělských politik původních členských států a nově přistupujících, nýbrž zavedla přechodné období na postupné sblížení podpor a navíc nabídla kandidátským zemím možnost vybrat si mezi dvěma variantami vyplácení přímých plateb.

2. Reforma SZP z roku 2003

Členské státy „nerozšířené“ Evropské unie ještě v průběhu roku 2003 schválily novou reformu Společné zemědělské politiky a tím odstartovaly třetí fázi vývoje SZP.

V Evropské unii se od 1. května 2004 scházejí tři podoby zemědělské politiky: standardní systém Agendy 2000 s reformou z roku 2003 a s politikami vstupujících zemí. Všechny pramení od společného základu Agendy 2000 a budoucí vývoj by měl vést k jejich sblížení a sjednocení.

Na závěr kapitoly Společná zemědělská politika Evropské unie si tedy popíšeme systém Společné zemědělské politiky na konci druhé fáze a shrneme si ji, protože nám to usnadní orientaci v dalším výkladu, kde se zaměříme na Českou republiku a její budoucnost v Evropské unii.

Dotační systém druhé fáze má své počátky v původním cenovém systému. Společná zemědělská politika byla koncipována v 50. a 60. letech pro Evropu, která nosila v živé paměti nedostatek potravin a chudobu venkova. Proto má moje plné porozumění a myslím si, že není možné ji odsuzovat.

Cenový systém se dostal v průběhu času do krize, zápasil s problémy, které měl sám se sebou i s vnějším světem. První fáze skončila.

Druhou fází SZP datujeme od MacSharryho reformy z roku 1992. Zemědělskou podpůrnou politiku druhé fáze posléze změnila ještě Agenda 2000. Výsledkem je systém dvou pilířů.

První pilíř lze pojmenovat souhrnným názvem společné organizace trhu. Společné organizace trhů se zemědělskými komoditami neboli tržní řády znamenají administrativní regulaci a kontrolu dílčích trhů na úrovni celého Společenství. Existuje 20 různých společných trhů. Každý trh se vyznačuje různým stupněm kontroly. V každém z nich se kombinují různé způsoby stabilizace pomocí nástrojů cenového mechanismu spolu se systémem přímých plateb. Dohromady zajišťují jak tržní politiku (stabilitu trhů) tak důchodovou politiku (stabilitu příjmů farmářů). Tržní řády přinesla právě MacSharryho reforma. Společné organizace trhů jsou ovšem velmi náročné na administrativu a byrokracii, stačí si jen představit, že v podstatě každé zvíře, každý hektar půdy, tuna obilí, vydané euro je evidováno a kontrolováno. Složitý byrokratický systém v sobě skrývá zároveň nebezpečí korupce.

Nyní se zastavíme u druhého pilíře. Opatření naplňující cíle rozvoje venkova se vyvíjela od 60. let, kdy tvořila velmi skromný podíl podpor. Následovala reforma strukturálních fondů, vytváření propojené strukturální politiky jako průniku množin sociální, regionální, environmentální a agrární politiky. Strukturální opatření měla napomáhat tržním řádům v posunu od cenových podpor k přímým důchodovým podporám. Oficiálně se rozvoj venkova stal „druhým pilířem“ SZP po přijetí Agendy 2000.

Agenda 2000 definovala tzv. evropský model zemědělství jako mnohofunkční, konkurenceschopný, trvale udržitelný agrární sektor, mezi jehož úkoly patří zachování krajiny, přírody a života na venkově, zajištění spolehlivosti a kvality potravin a řádné ochrany zvířat.

3. VÝVOJ AGRÁRNÍHO SEKTORU ČESKÉ REPUBLIKY

V OBDOBÍ 1989 – 2003

3.1 Vývoj zemědělství

3.1.1 Zemědělství před rokem 1989

Po druhé světové válce v letech 1945 – 1949 probíhala pozemková reforma, na kterou navázal proces kolektivizace (= socializace) zemědělství. Kolektivizace trvala ve třech etapách od roku 1949 do roku 1960, společně se znárodněním téměř zcela zlikvidovala soukromé podnikání v zemědělství, podobně jako se stalo v ostatních oblastech národního hospodářství. V socialistické společnosti naprosto převládla družstevní forma vlastnictví zastoupená jednotnými zemědělskými družstvy (JZD) a státní forma vlastnictví zastoupená státními statky.

3.1.2 Strukturální vývoj zemědělství po roce 1989

3.1.2.1 Podnikatelská struktura a vlastnické vztahy

Po roce 1990 se začala vytvářet nová vlastnicko-podnikatelská struktura a nová výrobní struktura podnikatelských subjektů v zemědělství. Nastartovala se reforma vlastnických vztahů v zemědělství, která měla přinést obnovení vlastnických práv v socialistické společnosti porušovaných a nepřirozených. Zemědělství zažívalo stejné změny jako celé národní hospodářství, jejichž cílem byla obnova právní jistoty vlastníků a vytváření podmínek pro přirozené a ve vyspělých zemích běžné ekonomické, obchodní a další vztahy.

V sektoru zemědělství tyto změny představovaly tři specifické transformační procesy²⁶.

---

²⁶ Pramen: Výzkumná studie VÚZE č. 52/1998, str. 3.

1. Restituce soukromého vlastnictví půdy a ostatního zemědělského majetku

Restituce měla vrátit původním vlastníkům jejich majetek ve skutečné podobě nebo jej jinak nahradit, předmětem restitucí byly pozemky, budovy a inventář, majetek vložený především do zemědělských družstev. Tzv. oprávněné osoby dostávaly majetek zpět a tzv. povinné osoby jej navracely. Jednalo se především o nároky vůči podnikům (JZD, státní statky), povinnost vypořádat podstatnou část restitučních nároků připadla také Pozemkovému fondu ČR. Problémy s vypořádáním restitučních nároků zasahovaly do obou dalších transformačních procesů a nejsou zcela dořešeny dodnes.

2. Privatizace státního zemědělského majetku

Privatizace státních statků a obdobných státních podniků byla v roce 2002 téměř ukončena, nejrozšířenější metodou privatizace byl přímý prodej.

3. Majetkoprávní transformace zemědělských družstev

Rozhodující podnikatelskou formu v zemědělství po listopadu 1989 představovala zemědělská družstva, která obhospodařovala téměř dvě třetiny zemědělské půdy. Podle zákona č. 42/91 Sb. proběhla v období 1992-1993 jejich majetkoprávní transformace. Jednotná zemědělská družstva se přeměnila v zemědělská družstva vlastníků, přičemž byla stanovena povinnost vyrovnat podíly nečlenům družstva. Nedořešené problémy s transformací nadále zůstávají ve formě nevypořádaných majetkových podílů, tzv. transformačních závazků družstev. Celkový objem nevypořádaných transformačních podílů činil ke konci roku 2002 19,7 mld. Kč²⁷.

V uplynulém transformačním období došlo k podstatným změnám v podnikatelské struktuře našeho zemědělství. Současné postavení fyzických osob v našem zemědělství je značně odlišné od západoevropských a dalších vyspělých zemí. Agrární struktura těchto zemí se vyznačuje dominantním postavením rodinných farem²⁸. V České republice naopak převažují obchodní společnosti a družstva. K obnovení převahy rodinných farem u nás nedošlo.

---

²⁷ Pramen: Zelená zpráva 2002, zpracoval E. Divila, VÚZE.

²⁸ Pramen: Výzkumná studie VÚZE č. 52/1998, str. 5.

Tabulka č. 6 : Vlastnické vztahy a podnikatelská struktura v zemědělství

Právní forma	2002			Průměrná výměra (ha z. p.)
	Počet podniků	Obhospodařovaná z. p.		
		ha	%	
Fyzické osoby celkem	35 446	982 816	27,0	29
Právnícké osoby celkem	2 974	2 654 236	73,0	1 000
– obchodní společnosti celkem	2 110	1 628 817	44,8	886
– spol. s r. o.	1 448	788 234	21,7	631
– a. s.	622	824 482	22,7	1 488
– družstva	698	987 792	27,2	1 466
ostatní	166	37 627	1,0	267
Celkem	38 420	3 637 052	100,0	99

Pramen: ČSÚ – Zemědělský registr, zpracoval E. Divila (VÚZE)

Další charakteristikou podnikatelské struktury je duální velikostní struktura podniků v našem zemědělství, kde na velký počet malých podniků připadá pouze malá část obhospodařované zemědělské půdy (z. p.) a naopak malý počet velkých podniků obhospodařuje značnou část výměry této půdy.

3.1.2.2 Zemědělský půdní fond

Současné české zemědělství se vyznačuje vysokým podílem pronajaté (připachtované) půdy. Trh se zemědělskou půdou není v ČR dosud dostatečně rozvinutý. Dynamičtěji a v mnohem větším rozsahu než koupě a prodej se prosazoval pronájem půdy jako specifická forma trhu s půdou. Zemědělský půdní fond k 31. 12. 2002 představoval 54,2 % celkové rozlohy České republiky, tj. 4 273 tis. ha. Převážná část zemědělské půdy České republiky, více než 60 %, byla zařazena do méně příznivých oblastí a oblastí s ekologickými omezeními.

3.1.2.3 Zemědělská produkce

Během sledovaného období došlo k výraznému snížení hrubé zemědělské produkce (HZP). Hlavní příčinou výrazného poklesu HZP bylo snížení poptávky po potravinách vyvolané reformními opatřeními po roce 1989. Především značně poklesly stavy hospodářských zvířat v základním odvětví živočišné výroby, tj. v chovu skotu. Intenzita chovu hospodářských zvířat je v ČR podstatně nižší než v zemích EU²⁹.

²⁹ Pramen: Výzkumná studie VÚZE č. 52/1998, str. 9.

Tabulka č. 7: Hrubá zemědělská produkce (ve stálých cenách roku 1989, přepočteno na procenta)

Ukazatel	1989	1998	1999	2000	2001	2002
HZP	100 %	71,2 %	71,6 %	68,4 %	70,1 %	67,0 %

Pramen: Zelená zpráva 2002.

3.1.2.4 Pracovníci v zemědělství

Tabulka č. 8: Vývoj počtu pracovníků zemědělství v letech 1989 – 2002 (v tisících)

1989	1998	1999	2000	2001	2002
533,1	204,2	183,0	164,9	159,8	156,0

Pramen: Zelená Zpráva 2002, zpracoval: Horská, Spěšná, Drlík, Koutný (VÚZE)

3.1.3 Ekonomické výsledky

3.1.3.1 Souhrnné hospodářské výsledky

Tabulka č. 9: Hospodářský výsledek souhrnu zemědělských podniků (mld. Kč)

Rok	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Zisk (ztráta)	10,1	9,5	-9,1	-12,9	-9,7	-4,1	0,5	-0,5	-1,3

Pramen: Za rok 1989 až 1992 výsledky sumarizace účetních výkazů ČSÚ, za rok 1993 až 1997 Zpráva o stavu českého zemědělství.

Vysoká ztrátovost v období 1991 – 1993 byla způsobena omezením odbytu, zrušením či radikálním omezením dotací výrobního a cenového charakteru. Cenové relace se vyvíjely velmi nepříznivě, došlo k mimořádnému rozevření cenových nůžek mezi cenami zemědělských vstupů a cenami zemědělských výrobců. Rychlý růst cen vstupů při stagnaci cen zemědělských výrobců přinutil zemědělce k preferování krátkodobých hledisek („přežít“) před hledisky dlouhodobého rozvoje.

Tabulka č. 10: Hospodářský výsledek zemědělských podniků v období 1997 – 2002

Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Hospodářský výsledek ¹ (mil. Kč)	-1 262	-648	-2 229	3 409	2 728	-3 553

¹ U fyzických osob po odpočtu odměny podnikatele a jeho rodiny.
Pramen: Výběrové šetření FADN, zpracoval: M. Vojtišek (VÚZE).

3.1.3.2 Podnikové hospodářské výsledky

Současné zemědělství ČR je charakteristické výraznou dichotomií ve výkonnosti podniků³⁰. Existuje relativně značný počet velmi výkonných podniků (především větších podniků fyzických osob a některých dobře řízených společností), zároveň však přežívá prakticky stejný počet nevýkonných a ztrátových podniků. Tuto skutečnost dokazují např. ukazatele rozpětí úrovně jednotkových nákladů výroby, ziskovost podniků atd.³¹.

Velký problém představuje vysoká zadluženost zemědělských podniků. Zemědělské podniky nakumulovaly v reformním období tři generace dluhů: staré předreformní dluhy, tzv. transformační dluhy (transformační závazky družstev, finanční výpomoci státu pro zahájení podnikání, dluhy za privatizovaný majetek) a nové úvěry.

3.1.3.2.1 Lidský kapitál v zemědělství

Úroveň managementu a lidského kapitálu je jedním ze základních faktorů úspěšnosti podnikání. Mnoho kvalifikovaných, podnikatelsky schopných a mladých odborníků odešlo mimo odvětví, kde nacházeli lepší možnosti uplatnění. Je otázkou, jak kvalitní pracovníci v zemědělství zůstali. Nelze samozřejmě zobecňovat a ohodnotit všechny podniky stejně. Domnívám se, že značné rozdíly ve výkonnosti podniků velmi úzce souvisí s kvalitou pracovníků za podmínky, že bychom srovnávali subjekty s odpovídajícím výrobním zaměřením.

Družstva a akciové společnosti se potýkají se značně složitými vnitřními vztahy. Rozhodování managementu se uskutečňuje v prostoru střetu zájmu pracujících a nepracujících vlastníků (většina vlastníků půdy nepracuje v zemědělství či nežije na venkově), najatých pracovníků, stovek vlastníků půdy a vlastníků ostatního kapitálu (např. transformačních podílů).

---

³⁰ Pramen: Tomáš Doucha, Týdeník Zemědělec 1-2/2004, str.1.

³¹ Pramen: Sborník VÚZE, 2002, T. Doucha, P. Blížkovský, *Připravenost českého zemědělství na vstup do EU*, str. 91.

3.1.4 Postavení zemědělství v národním hospodářství

3.1.4.1 Základní ukazatele v České republice a Evropské unii

Tabulka č. 11: Základní údaje postavení zemědělství

Ukazatel	MJ	Rok	EU 15	Česká republika
Podíl zemědělství na HDP	%	2000	1,7	1,8
		2001	1,7	1,9
Zaměstnanost v zemědělství, lesnictví, myslivosti a rybářství - podíl na celk. zaměstnanosti v civil. sektoru	%	2000	.	5,1
		2001	4,2	4,8
Zemědělská půda na podnik ¹	ha	2000	.	36,8
		2001	18,7	100,6
Obchodní bilance v potravinářských a zemědělských výrobcích	mil. EUR	2000	- 122	- 617
		2001	- 199	- 744
Podíl spotřeby potravin, nápojů a tabáku na celkových spotřebních výdajích domácnosti	%	2000	16,1	26,4
		2001	.	26,0

¹ ČR: Pramen: Agrocensus 1995, odhady VÚZE. Nezahrnuti podniky bez půdy (zhruba 10 tis. podniků). Pramen: Zelená zpráva 2002, zpracoval: M. Fischer (VÚZE).

Česká republika se nejvíce odlišuje od EU 15 v průměrné velikosti podniků, což vyplývá z rozdílné struktury farem u nás a v EU (vysvětleno viz 3.1.2.1.). Další velkou odlišnost nacházíme u ukazatele obchodní bilance, která dosahuje v ČR i EU záporných hodnot. Myslím si, že v tomto případě není vypovídací schopnost údajů rovnocenná. V případě EU se jedná o zahraniční obchod mimo hranice EU (obchod mezi státy EU probíhá na jednotném trhu, jedná se tedy o vnitřní trh). Agrární zahraniční obchod ČR vykazuje vysoké schodky, protože Česká republika praktikovala do vstupu do EU nízkou ochranu domácího trhu³². Rozdíly v podílu výdajů na potraviny, nápoje a tabák jsou dány celkovou nižší ekonomickou úrovní ČR vůči EU.

3.1.4.2 Odměňování pracovníků

Odměňování pracovníků v zemědělství zaostává za průmyslem i průměrem v národním hospodářství v souvislosti s celkovou špatnou ekonomickou situací v sektoru.

³² Pramen: Sborník VÚZE, 2002, str. 86; studie VÚZE 52/1998, str. 44 – 45.

Tabulka č. 12: Vývoj indexu reálných mezd ve vybraných sektorech¹ (%)

Ukazatel	1989	1998	1999	2000	2001	2002 ²
Zemědělství ³	100,0	73,3	73,8	76,6	80,4	81,5
Průmysl	100,0	100,5	105,2	108,5	111,0	115,0
Národní hospodářství	100,0	102,1	108,3	111,1	115,1	121,3

¹ je odvozován z indexu životních nákladů, přepočteno na rok 1989 = 100 %.

² Předběžné údaje.

³ Bez podniků fyzických osob.

Pramen: Zelená zpráva 2002, zpracoval J. Drlík (VÚZE).

3.1.4.3 Postavení zemědělských prvovýrobců v agrárně-potravinářském sektoru

Institucionální struktura agrárního trhu v České republice se nevyvíjela pro prvovýrobce příznivě. Dodavatelé vstupů a zejména obchod se v důsledku vyšší účasti zahraničního kapitálu a napojení na zahraniční síť stávají ekonomicky nejsilnějšími články potravinových řetězců.

Vysoká koncentrace výroby a kapitálu v navazujících odvětvích vytváří jejich silnou tržní pozici vůči rozdrobenému zemědělství, které se projevuje tendencí ovlivňování cen vstupů a výstupů ze zemědělství v jeho neprospěch. Integrace zemědělství s těmito odvětvími se realizovala ve velmi omezené míře.

Současné zemědělství ČR se vyznačuje roztržitostí zájmů zemědělců, podíl zemědělců na celkové přidané hodnotě v potravinových řetězcích je tak nižší, než by mohl být. Značnou část marže spotřebovává zpracovatelský průmysl.

Tabulka č. 13: Podíl ceny zemědělských výrobců na spotřebitelské ceně (%)

Výrobek	Rok 2001	Rok 2002
Hovězí čtvrtě	52,6	53,3
Eidam cihla	65,4	68,1
Pšeničná mouka	54,0	45,7
Brambory rané	32,2	34,8

Pramen: Zelená zpráva 2002, str. 118, propočty VÚZE.

Odběratelské oligopoly a obchodní řetězce disponují velkou ekonomickou silou a zemědělci v porovnání s nimi zatím prohrávají. Předpokládám, že vstupem do Evropské unie se situace obecně příliš nezmění, přestože v „povstupní“ dotační zemědělské politice existují nástroje podporující sdružování zemědělců (viz dále).

Spíše vidím ve vstupu nebezpečí, poněvadž ostatní vstupující země vyrábějí některé komodity s menšími náklady a Česká republika nebude mít žádné nástroje ochrany domácích producentů proti dovozům z členských zemí v rámci jednotného trhu. Čeští zemědělci nezískají luxus zaručených cen a zaručeného odbytu, jaký zažívali evropští farmáři. Jejich postavení na agrárním trhu v tomto smyslu nebude jisté a dle mého názoru se oslabí.

Prioritou české zemědělské politiky se stane další nesnižování rozměru zemědělství a vyrovnávání nerovnoprávného postavení prvovýrobců ve výrobní vertikále poskytováním dotací.

3.2 Vývoj zemědělské politiky

3.2.1 Ekonomika zemědělství a zemědělská politika před rokem 1989

Zemědělství pracovalo a produkovalo pod centrálně direktivním systémem řízení, kde podniky neměly ekonomickou samostatnost a odpovědnost. Plnily se různé plány ukazatelů a materiálně technické zásobování probíhalo přes administrativní distribuční (přídělový) systém.

3.2.1.1 Základní nástroje zemědělské politiky

JZD i Státní statky dostávaly státní subvence na investice a dotace vstupů v podobě intervencí cen. Socialistický stát si tímto způsobem upevňoval svou moc přerozdělováním ze státního rozpočtu ve prospěch zemědělských subjektů. Zároveň promyšleně a cílevědomě reguloval trh s potravinami, aby dosáhl jeho stability a nízkých cen, což lze charakterizovat jako „podplácení“ spotřebitelů. Lidé se nebudou bouřit proti politickému systému, který jim poskytuje dostupné a levné potraviny. Nízkých maloobchodních cen se dosahovalo tzv. zápornou daní z obratu³³.

Jestliže si nyní v paměti osvěžíme základní vědomosti o pilířích zemědělských politik z první kapitoly, můžeme říci, že socialistická zemědělská politika plnila cíle prvního pilíře spojené se stabilizací sektoru. Socialistická stabilizace ovšem znamenala především neefektivnost, nevhodnou alokaci kapitálu a plýtvání se subvencemi.

---

³³ Pramen: Studie VÚZE 52/1998, str. 14.

3.2.2 Transformační zemědělská politika (1989 – 1997)

Zemědělská politika aplikovaná v letech 1989 až 1997 se označuje jako tzv. transformační a probíhala v době velkých a zásadních změn majetkoprávních (viz kapitola 3.1.2.1), ekonomických a celospolečenských. Toto období se dále rozděluje na dvě vývojové etapy.

3.2.2.1 První etapa transformační zemědělské politiky (1989 – 1994)

3.2.2.1.1 Etapa startovací (1989 – 1991)

Startovací etapa používala instituce a nástroje z předreformního období: např. přímé platby na hektar, poskytovaly se přímé investiční dotace na zakládání nových podniků a bezúročné půjčky. Celkové podpory do zemědělství podle metodiky OECD se pohybovaly kolem 50% EPS³⁴, jako v předreformním období. Téměř čtyři pětiny podpor hradili spotřebitelé³⁵.

3.2.2.1.2 Etapa liberální (1992 – 1994)

Název samotný vystihuje charakteristiku nástrojů, neboť nastalo radikální zrušení všech přímých důchodových podpor. Vláda se soustředila na likvidaci velkých přebytků zemědělské produkce prostřednictvím Fondu tržní regulace ustaveného v roce 1991 (od roku 1993 *Státní fond tržní regulace – SFTR*).

Hlavním posláním SFTR byla stabilizace a regulace agrárního trhu. Jeho nejrozsáhlejší aktivity se soustřeďují do let 1991 – 1994. Základními nástroji fondu jsou minimální (garantované) ceny, státní intervence a systém vývozních subvencí. SFTR působil na regulaci trhu téměř všech základních komodit.

Od roku 1994 Ministerstvo zemědělství každoročně vydává „Zprávu o stavu zemědělství v České republice“, tzv. Zelenou zprávu.

---

³⁴ Ukazatel EPS se používal k mezinárodnímu hodnocení zemědělských politik na základě metodiky OECD do r. 1998. EPS – ekvivalent produkčních podpor – měřil hodnotu peněžního transferu k výrobcům od spotřebitelů a od daňových poplatníků v daném roce. EPS se kalkuluje podle pěti kategorií podpor: podpora tržní ceny, přímé platby, snížení nákladů na vstupy, všeobecné služby a ostatní nepřímá podpora. Celkový EPS závisí na rozdílu mezi domácími cenami a světovými cenami. Procentický EPS se vypočítává jako celková hodnota transferu vyjádřená jako procento z celkové hodnoty produkce (oceněné domácí cenou), upravené přičtením přímých plateb a odečtením přímých odvodů spojených s daným výrobkem. (Pramen: Jirásek, 1995, str. 117 – 118.)

EPS se v letech 1992 – 1994 snížil na 25 – 30 % EPS, spotřebitelé však nadále hradí více než čtyři pětiny podpor³⁶.

3.2.2.2 Druhá etapa transformační zemědělské politiky (1995 – 1997)

Etapa je označována jako rozvojová a sociálně stabilizační. Nejdůležitějšími úkoly zemědělské politiky byly následující body:

- stabilizace podnikatelské struktury,
- údržba krajiny,
- investice do modernizace.

Podpora modernizace a restrukturalizace se realizovala prostřednictvím *Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF)*. Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond začal působit od roku 1994. Zřízení tohoto fondu bylo motivováno snahou o tržně založenou alokaci podpory zemědělským podnikům prostřednictvím dotace úvěru poskytovaného obchodními bankami. Podpory zemědělského úvěru jsou poskytovány formou dotací části bankovních úroků a garantováním části jistiny úvěrů.

Ekvivalent produkčních podpor dále klesl na 11 – 15 % EPS. Výdaje na agrární politiku hradí v poměru 50 % ku 50 % spotřebitelé a daňoví poplatníci. Celkové transfery do zemědělství (transfery od daňových poplatníků + transfery od spotřebitelů – vybraná cla) se z 31,3 mld. Kč v roce 1993 postupně snížily až na 3,6 mld. Kč v roce 1996³⁷, Česká republika se zařadila mezi země s nejnižší úrovní podpor.

3.2.3 Předvstupní zemědělská politika (1998 – 2003)

Etapa předvstupní byla zahájena po roce 1997 a jejím hlavním obsahem bylo přizpůsobení českého agrárního sektoru legislativním a tržním podmínkám EU. Základním dokumentem se stala Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU, která je předmětem kapitoly 4. 1 Příprava na vstup do EU. V této kapitole si popíšeme strukturu zemědělské politiky a výdaje do zemědělství v letech 1998 – 2003, abychom dále mohli porovnat politiku ČR s politikou EU v předvstupním období a posléze s Koncepcí zemědělské politiky na období po vstupu.

---

³⁵ Pramen: Studie VÚZE 52/1998, str. 36.

³⁶ Pramen: Studie VÚZE 52/1998, str. 37.

³⁷ Pramen: Studie VÚZE 48/1998, str. 17.

3.2.3.1   Institucionální zabezpečení zemědělské politiky

V roce 1997 byl konečně přijat zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, který měl vymezovat a konsolidovat všechny aktivity související se zemědělskou politikou.

3.2.3.1.1   Ministerstvo zemědělství České republiky

Ministerstvo zemědělství České republiky (MZe ČR) zabezpečovalo následující formy dotační zemědělské politiky:

- podpůrnou a dotační politiku,
- výdaje pro PGRLF,
- výdaje pro SZIF,
- ostatní výdaje rezortu MZe.

3.2.3.1.2   Podpůrná a dotační politika MZe

Podpůrnou a dotační politiku MZe aplikovalo na základě zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství. Jednalo se o dvě formy poskytování dotací.

Dotace se vyplácely podle tzv. Zásad MZe, kterými se stanovily podmínky pro poskytování podpor na základě podpůrných programů (tzv. dotačních titulů) podle § 2 odst. 1 zákona o zemědělství. Zásady ministerstvo vydávalo pro každý rok, aby mohlo skladbu titulů měnit v závislosti na každoročních prioritách.

Druhou formu legislativně upravovala jednotlivá Nařízení vlády (NV).

3.2.3.1.3   Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond

Hlavním posláním fondu PGRLF (kapitola 3.2.2.2) v celém vývojovém období bylo zajistit příliv kapitálu do agrárního sektoru. PGRLF dotovalo úroky k zemědělským úvěrům a poskytovalo garance za úvěry. Podniky nejdříve musely získat úvěr od banky, což mělo zaručit, že podpory půjdou perspektivním podnikům. Měnily se pouze jednotlivé programy Fondu.

3.2.3.1.4   Státní zemědělský a intervenční fond

Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) představuje nový název pro Státní fond tržní regulace od roku 2000. SZIF prováděl všechna opatření související s regulací a stabilizací trhu na základě zákona č. 256/2000 Sb., o SZIF. V průběhu předvstupního období používal tyto nástroje organizace trhu:

- 1) minimální (garantované) ceny,
- 2) intervenční nákupy, skladování a prodej,

- 3) vývozní subvence,
- 4) systém produkčních kvót pro mléko (od roku 2001),
- 5) systém produkčních kvót pro cukr (od roku 2001),
- 6) vyplácení podpor (od roku 2001):
  - za uvádění půdy do klidu,
  - kompenzační podpory na mléko v systému produkčních kvót,
  - školního mléka,
  - kompenzační podpory na nákup řepky pro MEŘO,
  - pro zpracování brambor a pšenice na škrob.

3.2.3.2 Dotační zemědělská politika 1998 - 2003

Česká zemědělská předvstupní politika byla koncipována odlišným způsobem než standardní systém Společné zemědělské politiky EU v rámci Agendy 2000.

Zatímco téměř 90 % zdrojů EU tvořily podpory trhu a produkce a pouze kolem 10 % těchto zdrojů tvořily tzv. strukturální podpory a podpory rozvoje venkova, česká zemědělská politika investovala do podpory trhu a výroby necelých 70 % podpor a více než 30 % podpor bylo zaměřeno na strukturální vývoj zemědělství³⁸.

3.2.3.2.1 Produkční podpory

Produkční podpory zemědělství se uskutečňovaly v rámci tržních opatření SZIF a některých dotačních titulů MZe.

3.2.3.2.2 Mimoprodukční podpory

Mimoprodukční podpory zemědělství velmi úzce souvisí s regionální politikou. V roce 1994 byla dokončena přípravná fáze uskutečňování zemědělské regionální politiky. Potvrdilo se, že produkční funkce zemědělství má v novém ekonomickém prostředí jen omezenou perspektivu do budoucna a do popředí vystupují jeho mimoprodukční funkce³⁹. Údržba krajina se zobrazila již do hlavních úkolů politiky pro období 1995 – 1997.

Podpory pro mimoprodukční funkce zemědělství v předvstupním období se poskytovaly na základě Zákona o zemědělství z roku 1997.

---

³⁸ Pramen: Sborník VÚZE, 2002, str.87, autoři T. Doucha, VÚZE, Praha, Česká republika, P. Blížkovský, Stálá mise ČR při ES, Brusel, Belgie: *Připravenost českého zemědělství na vstup do EU*.

³⁹ Pramen: Studie VÚZE 52/1998, str. 46.

Zákon kodifikoval podpory, které se zobrazily do některých dotačních titulů MZe, a podpory LFA a mimoprodukčním funkcím zemědělství.

Podpory LFA a mimoprodukčním funkcím se naplňovaly pomocí Nařízení vlády. Postupně se jednalo o následující Nařízení:

NV č. 341/1997 pro rok 1998

Prostřednictvím tohoto nařízení, a z něho vyplývajícího bodového systému přidělování podpor, se výrazně zvýšily přímé platby zemědělským podnikům poskytované na 1 ha či na 1 ks zvířete s preferencí oblastí s horšími podmínkami. Kritériem bodového systému byla úřední cena půdy.

NV č. 24/1999 pro rok 1999

Nařízení stanovilo podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí.

NV č. 344/1999 ,pro rok 2000

NV č. 359/2000

NV předurčilo použití části příjmů Pozemkového fondu ČR k realizaci Programu obnovy venkova, k podpoře chovu krav bez tržní produkce mléka, k podpoře chovu ovcí, pro řešení přebytku mléčného tuku, pro zpracování tuzemského surového medu a pro podporu řešení trhu s medem v roce 2000.

NV č. 420/2000

NV č. 420/2000 Sb., kterým se stanoví podmínky pro poskytnutí státní finanční podpory ke zmírnění následků škod na porostech způsobených suchem v roce 2000.

Od roku 2001 došlo v systému ke změnám. Podpory se rozdělily do dvou oblastí, které upravovala nařízení:

NV č. 505/2000

NV zrušilo bodový systém určení výše dotace a nahradilo jej systémem pevných sazeb, tzv. vyrovnávacích příspěvků na hektar. Nařízení se nově týkalo pouze trvalých travních porostů (TTP). Zahrnovalo program podpory méně příznivých oblastí (LFA) a podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství a k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny, kde se objevily také agroenvironmentální programy.

NV č. 86/2001

NV se týkalo orné půdy. Stanovilo podmínky poskytování podpor za uvádění půdy do klidu a zásady pro prodej řepky olejné vypěstované na této půdě.

3.2.3.2.3 Rozvoj venkova v předvstupním období

Mimoprodukční podpory vytvářely základ pro venkovský rozvoj předvstupního období. Rozvoj venkova doplňovaly další programy:

- investiční programy PGRLF,
- program Sapard (viz Předvstupní pomoc EU v kapitola 4.1.1.2),
- programy mimo MZe (např. Program obnovy venkova).

Vstup do EU znamenal transformaci některých programů venkovského rozvoje do Horizontálního plánu rozvoje venkova a investičních programů do Operačního programu Zemědělství. Zůstanou programy NV č. 505/2000, NV č. 86/2001, Zásady MZe a programy PGRLF.

3.2.4 Srovnání vývoje transferů do zemědělství v ČR a EU

3.2.4.1 Měření souhrnných podpor zemědělství

Pro mezinárodní porovnání podpor v zemědělství se používá jednotná metodika OECD. OECD změnila od roku 1998 metodologii měření podpor zemědělství⁴⁰. Novými ukazateli jsou:

- odhad produkčních podpor - OPP (Producer Support Estimate - PSE);
- odhad podpory obecných služeb - OPOS (General Services Support Estimate - GSSE);
- odhad spotřebitelských podpor - OSP (Consumer Support Estimate - CSE);
- odhad celkových podpor - OCP (Total Support Estimate - TSE).

Odhad produkčních podpor (OPP - kategorie I) je vymezen jako hodnota ročního hrubého peněžního transferu od spotřebitelů a daňových poplatníků na podporu zemědělských výrobců. OPP zahrnuje implicitní a explicitní platby (cenové rozdíly výstupů, příp. vstupů, daňové úlevy, rozpočtové platby jako náhrady netržního zboží a služeb apod.).

---

⁴⁰ Pramen: Zelená zpráva 1998, Svatoš, 2001, str. 79 – 83.

Odhad podpory obecných služeb (OPOS - kategorie II) je vymezen jako hodnota ročního hrubého peněžního transferu na podporu obecných služeb poskytovaných do zemědělství. Zahrnuje transfery daňových poplatníků určené např. na výzkum a vývoj, zemědělské školství, inspekční služby, infrastrukturu, veřejné skladování apod.

Odhad spotřebitelských podpor (OSP - kategorie III) je vymezen jako hodnota ročního hrubého peněžního transferu od/ke spotřebitelům zemědělských komodit.

Odhad celkových podpor (OCP - kategorie IV) je vymezen jako součet OPP, OPOS a transferů spotřebitelům od daňových poplatníků (tzn. součet kategorií I, II a R).

3.2.4.1.1 Vyjádření základních a odvozených ukazatelů

Odhad produkčních podpor (podle zemí a komodit) se uvádí v nominální hodnotě (hodnota kategorie I), v procentickém vyjádření a odvozeně i jako koeficient nominální produkční podpory. Analogicky jsou vyjadřovány i ukazatele vztahující se k podporám spotřebitelů.

- Procento odhadu produkčních podpor (% OPP), vyjadřující podíl implicitních a explicitních podpor na celkových příjmech zemědělských podniků:

$$\% \text{ OPP} = \text{OPP} / (\text{Qp} \cdot \text{CZV} + \text{RP}) \cdot 100,$$

kde: OPP = kategorie I podpor,

Qp = množství produkce, CZV = ceny zemědělských výrobců,

RP = podpory z rozpočtu (kategorie I bez kategorie A).

- Koeficient nominální produkční podpory (KNPP), vyjadřující kolikrát je větší hodnota příjmů zemědělských podniků, než by byla při uplatnění světových cen:

$$\text{KNPP} = (\text{OPP} / \text{Qp} \cdot \text{SC}) - 1,$$

kde: OPP = kategorie I podpor,

Qp = množství produkce, SC = světová cena.

- Procento odhadu spotřebitelských podpor (% OSP), vyjadřující podíl podpor spotřebitelů na celkové hodnotě spotřeby:

$$\% \text{ OSP} = \text{OSP} / (\text{Qs} \cdot \text{CZV} + \text{DPS}) \cdot 100,$$

kde: OSP = kategorie III podpor,

Qs = množství spotřebované zemědělské produkce,

CZV = ceny zemědělských výrobců,

DPS = transfery spotřebitelům od daňových poplatníků (kategorie R podpor).

- Koeficient nominální spotřebitelské podpory (KNSP), vyjadřující kolikrát je hodnota výdajů spotřebitelů vyšší, než by byla při uplatnění světových cen:

$$\text{KNSP} = (\text{OSP}/\text{Qs} \cdot \text{SC}) - 1,$$

kde: OSP = kategorie III podpor,

Qs = množství spotřebované zemědělské produkce, SC = světová cena.

- Podíl podpor obecných služeb na celkových podporách (% OPOS):

$$\% \text{ OPOS} = \text{OPOS}/\text{OCP} \cdot 100,$$

kde: OPOS = kategorie II podpor,

OCP = odhad celkových podpor.

- Podíl celkových podpor na HDP (% OCP): OCP obsahuje transfery od daňových poplatníků, které jsou součástí celkové domácí spotřeby národní ekonomiky:

$$\% \text{ OCP} = \text{OCP}/\text{HDP} \cdot 100$$

kde: OSP = odhad celkových podpor,

HDP = hrubý domácí produkt.

3.2.4.2 Výdaje dotační zemědělské politiky v ČR

Tabulka č. 14: Shrnutí institucionálních výdajů za období 1998 – 2002

Druh výdaje	1998	1999	2000	2001	2002
1. Rezort MZe celkem	13 050	14 893	11 626	17 500	12 331
Z toho: 1.1 Dotace, NV a ostatní	7 816	9 002	8 609	11 638	7 309
Z toho: 1.2 pro PGRLF	3 611	2 387	2 175	1 309	1 251
Výdaje SZIF na organizaci trhu	5009	7 028	3 986	4 114	8 781
Celkem¹	14 728	17 696	15 612²	20 873	16 374

¹ Celkem výdaje do agrárního sektoru, které zahrnují výdaje rezortu MZe celkem spolu s výdaji z jiných rezortů a zdrojů do agrárního sektoru.

² Údaj pro rok 2000 vyjadřuje výdaje rezortu MZe s výdaji SZIF, protože celková výše výdajů z jiných rezortů a zdrojů není k dispozici.

Pramen: Zelené zprávy 1998 – 2002, Zelená zpráva za rok 2003 zatím nebyla zpracována.

Tabulka č. 15: Čisté výdaje na podporu agrárního sektoru, metodika OECD (mil. Kč)

	1989	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Transfery od daňových poplatníků	55 739	16 643	18 665	13 478	14 060	16 483	18 868	20 109	16 291

Pramen: Zelená zpráva 2002; zpracoval: J. Šlaisová, pramen: Statistika OECD 2003.

3.2.4.3 Srovnání České republiky a Evropské unie

Tabulka č. 16: Srovnání vývoje % OPP

	1986-1988 ¹	2000-2002	2000	2001	2002 ²			
					celkem	Z toho podpora:		
						cen	vstupů	příjmů farem
ČR	55 / 31	23	17	23	28	75	10	15
EU	40	35	34	34	36	57	8	32

¹ Pro ČR údaj za rok 1989 / za období 1991 – 1993.

² Odhad.

Pramen: Zelená zpráva 2002, Agricultural Policies in OECD, OECD 2003, zpracovala Šlaisová (VÚZE), Svatoš, 2001, str. 83.

Ukazatel % OPP ve sledovaném období vykazuje vyšší hodnoty pro země EU, v průměru o více než 10 %, s výjimkou konce 80. let. Tehdy podíl produkčních podpor na celkových příjmech zemědělských podniků v ČR dosahoval 55 % v roce 1989, zatímco v zemích tehdejšího EHS představoval 40 % (pro období 1986 – 1988). Z tabulky je navíc možné doložit skokové snížení podpor v ČR v období 1989 – 1991/1993 (z 55 % OPP na 31 % OPP).

Tabulka č. 17: Srovnání vývoje transferů do zemědělství

	Ukazatel	MJ	1986-1988 ¹	2000-2002	2000	2001	2002 ²
ČR	KNPP		2,20 / 1,49³	1,30	1,20	1,31	1,39
EU			1,67	1,53	1,52	1,51	1,57
ČR	OPP/ha	USD	315	196	129	206	254
EU			709	670	643	637	730
ČR	Celkový transfer/HDP	%	4,40	1,60	1,30	1,70	1,70
EU			2,70	1,30	1,30	1,30	1,30

¹ Pro ČR údaj za období 1991 – 1993.

² Odhad.

³ Pro ČR údaj za rok 1989 / za období 1991 – 1993.

Pramen: Zelená zpráva 2002, Agricultural Policies in OECD, OECD 2003, zpracovala Šlaisová (VÚZE), Svatoš, 2001, str. 83.

Největší rozdíly v uvedených ukazatelích nacházíme u odhadu produkčních podpor (OPP) přepočtených na 1 ha, protože se jedná o vyjádření ve stejné peněžní jednotce, která nebere v úvahu rozdílné cenové hladiny ČR a EU. KNPP vyjadřuje kolikrát byly větší příjmy podniků, než by byly při uplatnění světových cen.

Za nejzajímavější považuji ukazatel celkového transferu v poměru k HDP v procentním vyjádření. Česká republika se pyšní vyššími hodnotami nežli Evropská unie (pouze pro rok 2000 se hodnoty rovnají). Domnívám se, že tento ukazatel vypovídá o tom, že česká dotační politika se pohybovala v letech 2000 – 2002 na hranicích svých možností a poskytovala zemědělství maximum. Na hodnotách pro EU si můžeme dokázat, jak se v období 1986/1988 až 2000 celkové výdaje snížily, což souvisí s tehdejší reformou SZP.

4. PROCES PŘISTOUPENÍ A VSTUP ČR DO EU

4.1 Příprava na vstup do EU

MZe zpracovalo v roce 1998 dokument s názvem Národní program pro přijetí „acquis communautaire“⁴¹ v sektoru zemědělství” (Np – program pro přijetí komunitárního práva EU v ČR). Jde o program legislativního přizpůsobování a zajištění institucionální základny pro aplikaci mechanismů SZP včetně strukturálních otázek a rozvoje venkova. Národní program za sektor zemědělství se stal součástí souhrnného dokumentu s názvem „Národní program přípravy ČR na členství v EU”.

4.1.1 Koncepce agrární politiky na období před vstupem ČR do EU

Dne 12. ledna 2000 vláda ČR svým usnesením č. 49 schválila materiál „Koncepce rezortní politiky Ministerstva zemědělství na období před vstupem ČR do EU”. Koncepce rozdělila zemědělskou politiku přibližování EU na dvě etapy. První etapa nazvaná „Revitalizace” se týkala období let 1999 až 2001. Druhá etapa „Adaptace” byla zaměřena na období po roce 2001 do vstupu ČR do EU.

Obě tyto etapy byly postaveny na čtyřech základních pilířích zemědělské politiky:

- A. Regulace trhu a podpora příjmů
- B. Environmentální opatření
- C. Modernizace a transformace podniků
- D. Obecné služby a příprava na vstup do Evropské unie.

Pilíř A – Regulace trhu a podpora příjmů naplňovaly tři programy:

Program I – Organizace trhu vybraných komodit

Program II – Zlepšení podmínek agrárního zahraničního obchodu

Program III – Podpora výroby, vstupů a důchodů.

---

⁴¹ Pojem „acquis communautaire” znamená společné právo Evropské unie.

Pilíř B – Environmentální opatření

Tento pilíř a současně program byl zaměřen především na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství, udržování krajiny a k podpoře tzv. LFA oblastí (méně výhodné oblasti pro zemědělství).

Pilíř C – Modernizace a transformace podniků zahrnoval opět tři programy:

Program I – Modernizace a diverzifikace podniků

Program II – Zlepšení postavení zemědělských prvovýrobců na trhu

Program III – Dokončení privatizačních a transformačních procesů.

Pilíř D – Obecné služby a příprava na vstup do EU:

Program I – Obecné služby pro zemědělství

Program II – Příprava na vstup do EU.

4.1.1.1 Institucionální příprava

Cílem tohoto programu bylo harmonizovat právní normy, předpisy a instituce agrárního sektoru České republiky s Evropskou unií. Dalším cílem bylo zajistit institucionální a věcné předpoklady pro využití předvstupních programů EU.

Nástroje a opatření programu byly následující:

- postupná realizace Národního programu pro přijetí „acquis“ v sektoru zemědělství znamenala harmonizaci legislativy s předpisy Evropských společenství,
- zajištění institucionálních a věcných předpokladů pro využití programů předvstupní pomoci,
- implementace institucí a režimů SZP zahrnovala následující úkoly:
  - reorganizace MZe,
  - vybudování intervenční a platební agentury,
  - příprava podmínek pro využití EAGGF, příprava na přijímání systémů přímých podpor,
  - vytvoření tržních informačních systémů, integrovaného administrativního a kontrolního systému (IACS), sítě testovacích podniků a systému sběru účetních dat (FADN),
  - zavedení klasifikačních systémů a standardů EU, veterinárních a fytosanitárních institucí,
  - příprava na přijetí pravidel zahraničního obchodu a intervenčních opatření,
  - zavádění systémů identifikace, registrace a klasifikace hospodářských zvířat,
  - zřizování potřebných registrů (produkčních bloků, stájí, trvalých a speciálních kultur).

4.1.1.2 Programy předvstupní pomoci⁴²

Zavedením a aplikací předvstupních programů došlo k vytvoření institucionální struktury, administrativního zázemí pro rozvojové programy, které Česká republika uplatňuje po vstupu do EU. Žadatelé o podpory získali cenné zkušenosti s vytvářením a realizací vhodných projektů, protože dotaci získávali až po dokončení a kontrole celého projektu.

4.1.1.2.1 Program Phare

MZe v průběhu let 1992 – 2002 čerpalo celkem v rámci projektů Phare částku přes 37 mil. EUR. Zemědělský program byl zaměřen na budování institucí (Institution building) nutných pro vstup do EU.

Jednotlivé projekty Phare byly následující:

- Příprava na účast v programu Sapard.
- Vybudování národní rozvojové strategie a příprava na strukturální a kohezní fondy.
- Budování struktur pro Společnou zemědělskou politiku, EAGGF a integrovaný rozvoj venkova.

4.1.1.2.2 Program Sapard

ČR stanovila pro tento program v Plánu rozvoje zemědělství a venkova následující priority:

- zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství a zpracovatelského průmyslu,
- trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí,
- přípravu podmínek pro plné využití plánu.

Program v České republice začal až 15. dubna 2002. Do konce roku 2002 agentura Sapard přidělila více než 38,7 mil. eur, což představovalo 168 % prostředků, které nám unie přiřkla pro předpokládaný první rok čerpání, tedy rok 2000⁴³. Česká republika byla nejuspěšnější ze všech kandidátských států z hlediska počtu přijatých závazků, které představují celkovou hodnotu 106 336 972 eur od začátku spuštění Programu do konce roku 2003⁴⁴.

---

⁴² Pramen: HRDP ČR.

⁴³ Pramen: Zemědělec 43/2003, str. 3.

⁴⁴ Pramen: Agentura Sapard, publikováno 15. 4. 2004 na www.sapard.cz.

4.1.2 Přístupová jednání

Česká republika podala žádost o členství v Evropské unii již v roce 1996 a dne 13. prosince 2002 v Kodani uzavřela veškerá přístupová jednání podepsáním Smlouvy o přistoupení.

4.1.2.1 Výsledky jednání o přistoupení ČR k EU v Kapitole 7.

Zemědělství

Kapitola Zemědělství byla pro potřeby vyjednávání rozdělena na dvě části, obě však tvoří jednolité celek. První blok zahrnuje veterinární a fytosanitární oblast, druhý především komodity samotné a problematiku rozvoje venkova.

Základním cílem ČR v kapitole Zemědělství bylo udržet a dále posílit konkurenceschopnost našich zemědělců. ČR vyjednala možnost dorovnání výše přímých plateb. Za významné lze považovat, že se podařilo nad rámec rozdělených prostředků rozvoje venkova získat pro období 2004 - 2006 dodatečné 3 mld. Kč, celkem pak 14,4 mld. Kč, jedná se o navýšení ze 380 mil. eur na 480 mil. eur⁴⁵.

Tabulka č. 18 : Limity produkce jednotlivých produkčních komodit

Oblast	Původní nabídka EU (20.6. 2002)	Finální výsledek (13.12. 2002)	Aktuální stav produkce ČR (2001)
Orná půda – zákl. plocha (ha)	2 251 087	2 253 598	2 381 749 (včetně pícnin)
Referenční výnos (t/ha) ¹⁾	4,18	4,20	1998 – 3,97 1999 – 4,35 2000 – 3,91 2001 – 4,52 2002 – 4,33
Mléko (t)	2 505 550	2 682 143 (pro r. 2006 + rezerva 55 788 = celkem 2 737 931)	2 655 587
Tučnost mléka (%)	4,21	4,21	3,93
Krávy BTM (ks)	52 853	90 300	100 333 (III./2001) (dotace v 2002 přiznána na 80 107)
Zvláštní prémie skotu (ks) ²⁾	235 349	244 349	191 109
Porážková prémie skotu (ks) ³⁾ - dospělí - telata	nestanoveno	483 382 27 380	358 412 12 046
Cukr celkem (t) z toho: kvóta A ⁴⁾ kvóta B ⁵⁾	445 037 441 209 3 828	454 862 441 209 13 653	474 571 (výroba cukru z řepy 2001)

⁴⁵ Pramen: Zemědělství 2002, MZe.

Bramborový škrob (t)	16 967	33 660	29 600 (2001) (38 000 odhad 2002)
Len (t)			
- dlouhé vlákno;	1 295	1 923	1 600
- krátké vlákno	1 764	2 866	3 141
Ovce dodatečná platba			
- ks	44 192;	66 733	56 000
- EUR	nestanoveno	71 000	
Píce uměle sušená (t)	22 877	27 942	29 663
Zprac. ovoce a zelenina (t)			
- rajčata;	6 989	12 000	11 025
- broskve;	635	1 287	700
- hrušky Williams	9	11	nesledováno

Zdroj: MZe, ČSÚ, Společná pozice EU z 20. 6. a 13. 12. 2002.

Poznámky:

1) Přímá podpora se vyplácí na základě součinu plocha × referenční výnos × stanovená sazba (bez ohledu na to, co se na or. půdě pěstuje);

2) Prémie vyplácená podle počtu kusů skotu;

3) Prémie na porážku; výše se liší podle toho, jde-li o tele či dospělý kus;

4) Cukr pro domácí spotřebu;

5) Cukr na vývoz.

Tabulka č. 19 : Celkové objemy financí pro zemědělství a rozvoj venkova

Druh	Bilance v mld. Kč/rok	2004	2005	2006	2004 - 2006
Přímé platby *	Platby z EU	5,6	7,1	8,9	21,6
	Možné dorovnání (ČR/EU)	7,6	8,2	9,4	25,2
	Platby celkem	13,3	15,3	18,3	46,9
Venkovský rozvoj (až 80% EU, min. 20% ČR)	Platby z EU	4,5	4,8	5,1	14,4
	Státní rozpočet ČR	1,1	1,2	1,3	3,6
	Platby celkem	5,6	6,0	6,4	18,0
Tržní opatření	Platby z EU	4,3	4,9	5,5	14,7
Úhrnem	Platby z EU	14,4	16,8	19,5	50,7
	Státní rozpočet ČR	8,7	9,4	10,7	28,8
	CELKEM	23,1	26,2	30,2	79,5

Pramen: www.mze.cz

Poznámka:

* V této bilanci jsou uvedeny nejen přímé platby jak jsou definovány v acquis, ale i platby obdobného charakteru, které jsou vypláceny na tunu jednotky produkce, a nevztahuje se na ně mechanismus postupného navýšení plateb, ale budou placeny z prostředků EU v plné výši. Jedná se o první hrubé výpočty, kalkulace jsou provedeny při kursu 30 Kč/EUR.

Přímé platby

Startovací výše plateb je 25 % v roce 2004 s 5% nárůstem do r. 2007 (na 40 %) a dále nárůst o 10 % ročně. Evropská unie poskytla možnost dorovnání s využitím prostředků na rozvoj venkova, resp. z národních zdrojů (tzv. top – up) 30 %, tj. na úroveň 55 %, 60 % a 65 % v období let 2004 až 2006. Pro některé komodity bylo povoleno ještě další navýšení. Od roku 2007 pak bude možné tuto úroveň pro dorovnání každoročně zvyšovat o 10 % až do dosažení stoprocentní úrovně přímých plateb.

4.2 Koncepce zemědělské politiky ČR na období 2004 – 2006

Zemědělská politika, kterou Česká republika aplikuje od vstupu do Evropské unie, odpovídá principům, zásadám a nástrojům Společné zemědělské politiky. Základní rámec daly výsledky přístupových jednání o kapitole Zemědělství.

Česká republika uplatňuje následující model dotační zemědělské politiky⁴⁶:

První pilíř zemědělské politiky vytváří:

- Přímé platby
- Tržní opatření.

Druhý pilíř zemědělské politiky naplňuje:

- Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“
- Horizontální plán rozvoje venkova.

Česká republika bude navíc za podmínek, společných pro EU, uplatňovat tzv.

národní podpory, které schválila Evropská komise. Jedná se o následující podpory:

- Podpůrné programy MZe pro rok 2004
- Programy PGRLF, a. s.

Institucionální zabezpečení provádění opatření bude zajišťovat:

- Ministerstvo zemědělství České republiky
- Platební agentura (SZIF)
- Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a. s. (PGRLF).

4.2.1 První pilíř Koncepce 2004 -2006

4.2.1.1 Přímé platby

Přímé platby budou zemědělci čerpat ze dvou zdrojů, z unijních zdrojů a z národních zdrojů.

Přímé platby z Evropské unie - SAPS

Česká republika bude pro čerpání přímých plateb z EU používat zjednodušený systém přímých plateb nazvaný jako režim jednotné platby na plochu,

---

⁴⁶ Pramen: Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 – 2013), 1. 4. 2004, dokument MZe.

tzv. Single Area Payment Scheme – SAPS. Tento systém i jeho kontrola je jednodušší než systém přímých plateb, který by se odvíjel od dohodnutých kvót a systému SZP Agendy 2000.

Při cíleném systému přímých plateb by šly peníze pouze na skutečná množství komodit, zatímco v systému SAPS ČR dostane celou tzv. národní obálku, v níž budou peníze na dohodnuté kvóty. Předpokládá se, že zvolený systém přinese českému zemědělství více peněz.

Základní parametry a podmínky platby na plochu, tzv. SAPS⁴⁷:

Objem finančních prostředků (ze zdrojů EU) pro ČR 198,94 mil. eur.

Výměra užitá zemědělské půdy 3 469 000 ha.

Možná minimální výměra z.p. 1 ha.

Základní sazba na 1 ha zemědělské půdy = přidělený národní limit : celkový souhrn ohlášené zemědělské půdy. MZe stanovilo základní sazbu dotace na hektar orné půdy ve výši 57,35 euro na hektar, což je zhruba 1874 korun.

Výše podpory = základní sazba • zjištěná plocha zem. půdy.

Čeští zemědělci dostanou třetí nejvyšší hektarovou platbu ze všech přístupujících zemí, které aplikují jednotnou platbu na plochu⁴⁸. I platby v rámci SAPS bude ČR podmiňovat dodržováním zásad správné zemědělské praxe. Splnění požadavků na cross compliance (životní prostředí, bezpečnost potravin, zdraví a pohoda zvířat) se neobejde bez nutných investic, jež by měly podpořit opatření venkovského rozvoje.

Žádost o platbu se podává Státnímu zemědělskému intervenčnímu fondu. Žádosti přijímají příslušné zemědělské agentury – pozemkové úřady („ZA-PÚ“). O poskytování podpor rozhodují regionální odbory SZIF, které na základě podpor určí, zda podpora bude poskytnuta v plné výši, zda budou uplatněny sankce a podpora snížena, nebo zamítnuta.

Doplňkové přímé platby – TOP UP

Česká republika využije též možnost doplňkové vnitrostátní přímé platby (podle nařízení Rady č. 1259/1999). Doplňkové platby, tzv. top up, by měly zmírnit možné důsledky nerovnoměrného rozdělení podpor na jednotlivé oblasti. Znamenají navýšení přímých plateb.

---

⁴⁷ Pramen: MZe, tisková zpráva ze dne 7. 4. 2004.

Ministerstvo zemědělství na základě § 2 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, vydalo Zásady, kterými se stanovily podmínky pro poskytování těchto dotací pro rok 2004. Možný, EU povolený, objem komplementárních plateb ze zdrojů ČR byl stanoven ve výši 7,6 mld. Kč. Navrhovaný objem komplementárních plateb ministerstvem zemědělství je **5,2 mld. Kč**⁴⁹. Z této částky MZe vyhradilo na ohrožené komodity 1,417 mld. Kč a na ornou půdu 3,783 mld. Kč. Výměra užitá orné půdy činí 2 253 598 ha⁵⁰.

Dotaci poskytuje MZe prostřednictvím příslušných pracovišť zemědělských agentur – pozemkových úřadů. Forma podpory je neinvestiční dotace.

„Doplňkové přímé platby pro rok 2004” se skládají z následujících podtitulů:

- 1.A. orná půda
- 1.B. chmelnice
- 1.C. bahnice a kozy
- 1.D. krávy bez tržní produkce mléka (KBTPM)
- 1.E. skot
- 1.F. osivo píce a lnu.

Tabulka č. 20: Doplňkové přímé platby

Druh platby	Popis opatření
1.A. orná půda	do 2500 Kč/ha orné půdy, konkrétní výše dotace bude stanovena jako podíl Σ prostředků státního rozpočtu určených na tento titul, sníženou o Σ prostředků, které budou vyplaceny za ostatní podtituly a počtu ha orné půdy vyplývající z podaných žádostí o podtitul 1.A., MZe odhaduje rozmezí 1500 až 2000 Kč/ha ⁵¹
1.B. chmelnice	4320 Kč/ha chmelnice
1.C. bahnice a kozy	700 Kč na 1 bahnici, kozu, dotace se poskytne maximálně do výše stanoveného individuálního limitu práv na prémie pro chovatele bahnic, koz
1.D. KBTPM	4225 Kč na 1 krávu chovanou v systému chovu KBTPM, dotace se poskytne maximálně do výše stanoveného individuálního limitu práv na prémie pro chovatele KBTPM, krávy musí být evidovány v ústřední evidenci skotu
1.E. skot	850 Kč/VDJ, VDJ označuje velkou dobytčí jednotku, počet VDJ se vypočítává ze stavu skotu podle koeficientů, zvířata musí být vedena v ústřední evidenci

⁴⁸ Pramen: MZe, tisková zpráva ze dne 7. 4. 2004.

⁴⁹ Pramen: viz výdaje státního rozpočtu kapitoly Ministerstvo zemědělství, příloha k zákonu č. 457/2003 Sb.

⁵⁰ Údaje z materiálu MZe „Realizace zjednodušeného systému administrace přímých podpor v podmínkách českého zemědělství pro období 2004-2006“.

⁵¹ Pramen: Zemědělec 51/2003, str. 4.

1.F. osivo píceňin a lnu	Podpora se poskytuje na tunu certifikovaného osiva vybraných druhů píceňin a lnu vypěstovaných a uznaných na území České republiky, producent obdrží 1600 Kč na tunu osiva druhů v I. skupině, 7000 Kč na tunu osiva druhů ve II. skupině, 10 000 Kč na tunu osiva druhů ve III. skupině a 15 000 Kč na tunu osiva druhů ve IV. skupině.
--------------------------	--

Zdroj: Zásady MZe, kterými se stanovily podmínky pro poskytování dotací na dosažení úrovně přímých plateb do zemědělství stanovené Smlouvou o přistoupení České republiky k Evropské unii pro rok 2004.

4.2.1.2 Tržní opatření

Unie ustanovuje v rámci společných organizací trhu řadu administrativních cen a podpor a Česká republika se do tržních řádů zapojuje jako ostatní členské státy. Cílem opatření je zajistit stabilitu trhů a garantovat určitou cenovou hladinu.

Hlavními opatřeními regulace zemědělského trhu jsou⁵²:

4.2.1.2.1 Kvótní systémy

Kvótní systémy jsou předepsány v produkci mléka, cukru a bramborového škrobu. Jejich smyslem je omezit nadprodukcii a poskytnout výrobcům garantovaný odbyt a finanční jistotu.

Produkční kvóty a jejich systém

Vláda stanoví výši národní produkční kvóty, způsob přidělování a převádění individuálních produkčních kvót, minimální cenu, případně jiný cenový limit. Individuální produkční kvóta je množství zemědělského výrobku nebo potraviny vyrobené osobou, které může uvést na určený trh v průběhu příslušného období. Existují produkční kvóty pro výrobce bramborového škrobu, produkční kvóty pro výrobce cukru a produkční kvóty mléka.

4.2.1.2.2 Intervenční nákup a prodej

Smyslem opatření je poskytnout producentům určitou finanční jistotu v případě nerovnováhy na trhu. Zemědělci mohou počítat s tím, že pokud neprodají svoji produkci na běžném trhu, bude od nich vykoupena za intervenční cenu, která je ale nižší než cena na trhu.

Intervenčním nákupem se rozumí nákup Fondem SZIF s cílem zabránit nežádoucímu poklesu tržní ceny. Intervenční nákup a prodej a případně dopravu, skladování a zpracování provádí SZIF buď sám anebo prostřednictvím jiné právnické

---

⁵² Pramen: Podpora zemědělství v rozšířené Evropě, MZe, 2003.

nebo fyzické osoby, podporuje také soukromé skladování. Trendem je vytvoření jakési bezpečnostní sítě (safety net) na trhu zemědělských komodit.

4.2.1.2.3 Opatření vztahující se k zahraničnímu agrárnímu obchodu

Změny podmínek českého agrárního obchodu po vstupu ČR do EU⁵³

Evropská unie praktikuje jednak Společnou zemědělskou politiku a jednak Společnou obchodní politiku. Po vstupu do EU se zahraničním obchodem ČR stal pouze obchod se zeměmi mimo EU, tzv. třetími zeměmi. Obchod mezi dosavadními členskými státy EU a nově přistoupenými státy je nyní obchodem vnitřním v rámci jednotného trhu EU.

Společná obchodní politika se zakládá na jednotných zásadách a rovněž SZP praktikuje jednotné zásady, pokud jde o podporu exportu zemědělských komodit a přístup na trh v podobě preferenčních ujednání. Pro dovozy do EU (tedy i do ČR) platí společný celní sazebník EU včetně jednotných celních preferencí a preferenčních celních kvót.

Vstupem do EU ČR převzalo společný celní sazebník a uplatňuje unijní cla. Vzhledem k tomu je pro ČR zvláště významný režim dovozních licencí umožňující participaci na preferenčních celních kvótách EU pro dovoz ze třetích zemí.

Veškeré české zboží má od vstupu do EU (1. května 2004) volný přístup na celé území jednotného trhu EU. Čeští podnikatelé budou nyní operovat ve stabilizovaném podnikatelském prostředí s jasnými pravidly hospodářské soutěže. Budou se však muset vyrovnat s přísnějšími pravidly ve vztahu k ekologii, technickým předpisům a normám, ochraně spotřebitele, bezpečnosti potravin apod.

Obchodní mechanismy agrárního obchodu EU se třetími zeměmi

Součástí SZP je regulace obchodu členskými zeměmi EU se zeměmi stojícími mimo jednotný trh EU, tzv. třetími zeměmi. Většina cen zemědělských a potravinářských výrobků má na trzích EU vyšší úroveň ve srovnání s cenami mimo tento trh, tzv. vnějšími cenami.

SZP je organizována podle sektorů komodit, každý režim pro jednotlivé sektory obsahuje pasáž o regulaci obchodu se třetími zeměmi. Tato regulace se pak týká podmínek dovozu a vývozu. Regulace vnějšího agrárního obchodu se řídí společnými předpisy horizontálního charakteru a vertikálními předpisy pro jednotlivé sektory komodit. Provádí se prostřednictvím tzv. obchodních mechanismů.

Hlavním cílem je dodržování závazků WTO v oblasti přístupu na trh a v oblasti podpory domácích zemědělců.

Přehled základních obchodních mechanismů a prvků regulace:

- *Dovozní a vývozní licence na zemědělské a zpracované zemědělské výrobky*

System dovozních a vývozních licencí a certifikátů je založen na horizontálním Nařízení Komise (ES) č. 1291/2000.

- *Vývozní (exportní) subvence neboli náhrady*

System vývozních subvencí na zemědělské výrobky upravují společná prováděcí pravidla daná Nařízením Komise (ES) č. 800/1999. Subvencí při vývozu se rozumí podpora při vývozu výrobků nebo potravin, jejichž vývoz je žádoucí z hlediska stability trhu. Vývozní subvence kompenzují rozdíly mezi vyššími vnitřními a nižšími vnějšími cenami zemědělských výrobků a umožňují vývoz z EU na bázi světových cen. Výrobky, na které se vývozní subvence vztahují, jsou stanoveny v základních nařízeních k organizaci trhu příslušných sektorů komodit.

4.2.1.2.4 Jednotlivá tržní opatření aplikovaná v České republice

Tabulka č. 21: Tržní opatření v ČR po vstupu do EU

Komodita	Používaná opatření
Mléko a mléčné výrobky	<ul style="list-style-type: none"> • intervenční cena pro máslo, pro SOM • počínaje rokem 2004 dochází ke snížení intervenčních cen • vyplácení podpor na mléko a SOM • nákup nebo uskladnění másla a sušeného odstředěného mléka (SOM) • dovozní cla, vývozní subvence
Hovězí a telecí maso	<ul style="list-style-type: none"> • do společného trhu patří živý skot a telata, maso a další produkty • intervenční cena • intervenční nákupy, podpora skladování • dovozní a vývozní licence, vývozní subvence
Vepřové maso	<ul style="list-style-type: none"> • do společného trhu náleží živá prasata a vepřové maso • intervenční nákupy, podpora soukromého skladování • dovozní opatření, vývozní subvence
Obiloviny	<ul style="list-style-type: none"> • intervence se vztahuje na pšenici, ječmen, kukuřici, žito, čirok a tvrdou pšenici • intervenční ceny • vývozní subvence

⁵³ Pramen: Dokument MZe, zveřejněný v týdeníku Zemědělec 41/2003, str. 21

Cukr	<ul style="list-style-type: none"> • jsou stanoveny ceny cukru a základní cena cukrovky • systém cukru je samofinancovatelný • finanční prostředky pro jeho potřeby jsou zajištěny z odvodů cukerních dávek z produkce cukru od výrobců cukru
------	--

4.2.2 Druhý pilíř Koncepce 2004 – 2006

4.2.2.1 Operační program „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství”

Dne 14. dubna 2004 podepsal evropský komisař pro zemědělství, rozvoj venkova a rybolov Franz Fischler dopis, kterým vyjádřil předběžný souhlas Evropské komise s českým operačním programem Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP Zemědělství). Formální schválení programového dokumentu proběhlo po 1. květnu 2004⁵⁴.

OP Zemědělství⁵⁵ sleduje 3 priority, které se zaměřují na různé oblasti:

- **Priorita I** – Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství,
- **Priorita II** – Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání,
- **Priorita III** – Technická pomoc.

OP Zemědělství je součástí Národního rozvojového plánu (NRP)⁵⁶.

Národní rozvojový plán představuje základní strategický dokument pro získání podpory ze strukturálních fondů a z Fondu soudržnosti. NRP byl připravován již od roku 1999 a komplexně se zaměřuje na oblast hospodářské a sociální soudržnosti. Národní rozvojový plán je plánem strukturálního a regionálního rozvoje České republiky, jeho programy naplňují cíle strukturální a regionální politiky Evropské unie.

Současná regionální politika zahrnuje 3 cíle a cílové oblasti (viz Agenda 2000). Pro Cíl 1 NRP vytvořil operační programy Průmysl a podnikání, Rozvoj lidských zdrojů, Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství, Infrastruktura a Společný regionální operační program. Strategické záměry pro Fond soudržnosti jsou rozpracovány v oblasti dopravy a životního prostředí.

⁵⁴ Pramen: Zemědělec 17/2004, str. 4

⁵⁵ Pramen: programový dodatek k OP „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství”, MZe, duben 2004

⁵⁶ Pramen: Národní rozvojový plán, MMR, březen 2003

Prostředky v rámci Cíle 2 a Cíle 3 bude získávat region Praha. Pro Českou republiku budou dále k dispozici iniciativy Společenství INTERREG a EQUAL.

Národní rozvojový plán sloužil jako výchozí dokument pro vyjednávání o podpoře ze strukturálních fondů a z Fondu soudržnosti pro programové období 2004 – 2006. Formuloval nejprve cíle a strategie, jež rozpracoval do jednotlivých operačních programů.

Operační program Zemědělství⁵⁷ je směřován především na podporu zemědělské prvovýroby a zpracování zemědělských produktů, podporu lesního a vodního hospodářství a zajištění trvale udržitelného rozvoje venkova.

Operační program bude navazovat na předvstupní program SAPARD a stejně jako u něj bude potřeba k získání finančních prostředků předložit životaschopný projekt. Ten pak bude z unijních prostředků, konkrétně z orientační sekce Evropského záručního a orientačního fondu (EAGGF) a Finančního nástroje pro usměrňování rybolovu (FIFG), spolufinancován z 50, 55 nebo 60 % u projektů přinášejících zisk a ze 100 % u neziskových projektů.

OP Zemědělství bude administrovat Státní zemědělský intervenční fond.

Je v souladu s národní strategií rozvoje lidských zdrojů a plánem zaměstnanosti zpracovaném ministerstvem práce a sociálních věcí a je rovněž v souladu se sociální politikou EU.

4.2.2.1.1 Priorita I – Podpora zemědělství, zpracování zemědělských produktů a lesnímu hospodářství

Priorita I je kofinancována ze strukturálního fondu EAGGF.

Opatření 1.1. Investice do zemědělského majetku / zemědělských podniků

Tyto investice jsou zaměřeny především na zvýšení produktivity práce, konkurenceschopnosti a kvality produktů. Dále se touto formou financují opatření směřující ke snižování a odstraňování negativních vlivů zemědělské produkce na životní prostředí, ochranu vod před znečištěním ze zemědělských zdrojů, rekonstrukci, modernizaci a výstavbu nových zemědělských staveb tak, aby odpovídaly standardům EU na chov hospodářských zvířat.

V rámci tohoto opatření budou také podporováni mladí začínající zemědělci a nové zdroje příjmů zemědělců při prohloubení diverzifikace zemědělských činností.

---

⁵⁷ Pramen: Podpora zemědělství v rozšířené Evropě, MZe, 2003

Tabulka č. 22: Opatření 1.1. Investice do zemědělského majetku / zemědělských podniků

běžné ceny, v mil. eur

Období – rok	Zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Veřejné zdroje financování				Soukromé zdroje (indikativní)
			Spolufinancování EU			Spolufinancování národní zdroje	
			Celkem	EAGGF	FIFG		
2004	52,74	29,01	18,27	18,27		10,73	23,73
2005	75,54	41,55	26,18	26,18		15,37	33,99
2006	98,00	53,90	33,96	33,96		19,94	44,10
Celkem	226,28	124,46	78,41	78,41		46,04	101,82

Opatření 1.2. - Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing

Opatření zabezpečí transfer nových technologií a inovací do zpracování zemědělských produktů, zvyšování standardu výrobků ze zemědělské produkce, rozvoj výrobních oborů využívajících tuzemskou zemědělskou produkci a zlepšení marketingu zemědělských výrobků.

Tabulka č. 23: Opatření 1.2. Zlepšení zpracování zemědělských výrobků a jejich marketing

v mil. eur, běžné ceny 2003

Období – rok	Zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Veřejné zdroje financování				Soukromé zdroje (indikativní)
			Spolufinancování EU			Spolufinancování národní zdroje	
			Celkem	EAGGF	FIFG		
2004	6,68	3,34	2,33	2,33		1,01	3,34
2005	9,56	4,78	3,34	3,34		1,43	4,78
2006	12,40	6,20	4,34	4,34		1,86	6,20
Celkem	28,64	14,31	10,01	10,01		4,29	14,31

Opatření 1.3. Lesní hospodářství

Opatření je zaměřeno na investice na zavádění nových technologických postupů pro zpracování lesních produktů, obnovu lesního potenciálu poškozeného přírodními kalamitami a požárem a zavedení příslušných ochranných opatření, zlepšení a udržování ekologické stability chráněných lesů, na zakládání sdružení vlastníků lesů malých výměr, zalesňování zemědělsky nevyužívané půdy.

Tabulka č.24 : Opatření 1.3. Lesní hospodářství

v mil. eur, běžné ceny 2003

Období – rok	Zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Veřejné zdroje financování				Soukromé zdroje (indikativní)
			Spolufinancování EU			Spolufinancování národní zdroje	
			Celkem	EAGGF	FIFG		
2004	4,77	2,88	2,11	2,11		0,77	1,88
2005	6,68	4,13	3,02	3,02		1,11	2,55
2006	8,67	5,36	3,92	3,92		1,44	3,31
Celkem	20,12	12,37	9,06	9,06		3,31	7,74

4.2.2.1.2 Priorita II – Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání

Priorita II je kofinancována ze strukturálních fondů EAGGF a FIFG. Velice důležitá je součinnost s SROP⁵⁸.

Opatření 2.1. Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí

Opatření je zaměřeno na uspořádání vlastnických práv k pozemkům, na prostorovou a funkční úpravu pozemků, jejich zpřístupnění a reálné vytyčení. Dále pak na ochranu půdního fondu, opatření sloužící k neškodnému odvedení povrchových vod a ochraně území před záplavami, a opatření k ochraně životního prostředí a zvýšení ekologické stability krajiny. Jde také o ochranná opatření zmírňující škody způsobené přírodními kalamitami na zemědělských pozemcích a o obnovu poškozených porostů; provádění preventivních a protipovodňových opatření.

Opatření se rovněž týká i modernizace a rekonstrukce stávajících zařízení sloužících k akumulaci vody v krajině; odstraňování nánosů z malých vodních nádrží a rybníků.

V oblasti rozvoje venkova bude podpora směřovat na spolufinancování realizace pilotních strategií integrovaného místního rozvoje a do diverzifikace zemědělských aktivit a aktivit blízkých zemědělství pro vytvoření nových pracovních míst a zdrojů příjmů.

Tabulka č. 25: Opatření 2.1. Posílení přizpůsobivosti a rozvoje venkovských oblastí

v mil.eur , běžné ceny 2003

Období – rok	Zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Veřejné zdroje financování				Soukromé zdroje (indikativní)
			Spolufinancování EU			Spolufinancování národní zdroje	
			Celkem	EAGGF	FIFG		
2004	21,75	19,58	15,22	15,22		4,36	2,17
2005	31,15	28,04	21,80	21,80		6,24	3,11
2006	40,42	36,38	28,28	28,28		8,09	4,04
Celkem	93,32	83,99	65,30	65,30		18,69	9,33

⁵⁸ SROP představuje Společný regionální operační program z NRP.

Opatření 2.2. Odborné vzdělávání

Opatření je zaměřeno na vzdělávání subjektů v sektoru zemědělství a lesního hospodářství za účelem dosažení zvýšení efektivity práce při výrobě jako celku.

Tabulka č. 26: Opatření 2.2. Odborné vzdělávání

v mil. eur, běžné ceny 2003

Období – rok	Zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Veřejné zdroje financování				Soukromé zdroje
			Spolufinancování EU			Spolufinancování národní zdroje	
			Celkem	EAGGF	FIFG		
2004	0,35	0,35	0,26	0,26		0,09	
2005	0,50	0,50	0,38	0,38		0,12	
2006	0,65	0,65	0,49	0,49		0,16	
Celkem	1,50	1,50	1,23	1,23		0,37	

Opatření 2.3. Rybářství

Cílem podpory je zvýšení produktivity práce, konkurenceschopnosti a kvality produktů.

Tabulka č. 27: Opatření 2.3. Chov ryb a činnosti prováděné odborníky v rybářství

v mil. eur, běžné ceny 2003

Období – rok	Zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Veřejné zdroje financování				Soukromé zdroje (indikativní)
			Spolufinancování EU			Spolufinancování národní zdroje	
			Celkem	EAGGF	FIFG		
2004	4,63	2,31	1,62		1,62	0,69	2,32
2005	6,64	3,32	2,32		2,32	1,00	3,32
2006	8,60	4,30	3,01		3,01	1,29	4,30
Celkem	19,87	9,93	6,95		6,95	2,98	9,94

4.2.2.1.3 Priorita III – Technická pomoc

Priorita III je orientována na technickou pomoc při realizaci OP Zemědělství. Priorita III je kofinancována ze strukturálních fondů EAGGF a FIFG.

Opatření 3.1. Technická pomoc

Opatření je zaměřeno na financování úkolů, které jsou spojeny s realizací EAGGF a FIFG.

Tabulka č. 28: Opatření 3.1 Technická pomoc

v mil. eur, běžné ceny 2003

Období – rok	Zdroje celkem	Veřejné zdroje celkem	Veřejné zdroje financování				Soukromé zdroje
			Spolufinancování EU			Spolufinancování národní zdroje	
			Celkem	EAGGF	FIFG		
2004	0,94	0,94	0,71	0,64	0,07	0,23	
2005	1,35	1,35	1,01	0,91	0,1	0,34	
2006	1,75	1,75	1,31	1,18	0,13	0,44	
Celkem	4,03	4,04	2,68	1,92	0,76	0,67	

4.2.2.1.4 Finanční plán pro OP Zemědělství na období 2004 – 2006

Tabulka č. 29: Finanční plán pro OP Zemědělství na rok 2004

v mil. eur, běžné ceny 2003

2004	Veřejné zdroje					Soukromé zdroje (indikativní)
	Celkem	Příspěvek EU			Národní zdroje	
		Celkem	EAGGF	FIFG	Státní rozpočet	
Podpora zemědělství, zpracování zem. produktů a lesnímu hospodářství	35 227 261	22 721 277	22 721 277		12 505 984	28 758 235
Rozvoj venkova, rybářství a odborné vzdělávání	22 244 214	17 105 518	15 484 236	1 621 282	5 138 696	4 500 808
Technická pomoc	940 343	705 257	636 353	68 904	235 086	
Celkem	58 411 818	40 532 052	38 841 866	1 690 186	17 879 766	33 259 043

Tabulka č. 30: Finanční plán pro OP Zemědělství na období 2004 – 2006

v mil. eur, běžné ceny 2003

2004-2006	Veřejné zdroje					Soukromé zdroje (indikativní)
	Celkem	Příspěvek EU			Národní zdroje	
		Celkem	EAGGF	FIFG	Státní rozpočet	
Priorita I	151 141 395	97 484 885	97 484 885		53 656 510	123 386 254
Priorita II	95 438 065	73 390 659	66 434 601	6 956 058	22 047 406	19 291 442
Priorita III	4 034 511	3 025 883	2 730 252	295 631	1 008 628	
Celkem	250 613 971	173 901 427	166 649 738	7 251 689	76 712 544	142 677 696

4.2.2.1.5 Hodnocení OP Zemědělství

Tabulka č. 31: Finanční plán pro OP Zemědělství na období 2004 – 2006

	Veřejné zdroje					Soukromé zdroje (indikativní)
	Celkem	Příspěvek EU			Národní zdroje	
		Celkem	EAGGF	FIFG	Státní rozpočet	
Celkem rok 2004	1,87 mld. Kč	1,30 mld. Kč	1,25 mld. Kč	0,05 mld. Kč	0,57 mld. Kč	1,06 mld. Kč
Procenta 2004	100 %	69,5 %	66,8 %	2,7 %	30,5 %	100 %
Celkem 2004 - 2006	8,02 mld. Kč	5,56 mld. Kč	5,33 mld. Kč	0,23 mld. Kč	2,46 mld. Kč	4,57 mld. Kč
Procenta 2004 - 2006	100 %	69,3 %	66,4 %	2,9 %	30,7 %	100 %

Pro výpočet jsem použila kurs 32 Kč/1 euro.

Jak vidíme z jednoduchých orientačních výpočtů, v letech 2004 – 2006 mohou zemědělství podnikatelé získat na své projekty celkem 8,02 mld. korun z veřejných zdrojů a spolu s vlastními prostředky ve výši 4,57 mld. korun mají šanci realizovat projekty za 12,59 mld. korun. V roce 2004 se jedná o veřejné zdroje 1,87 mld. korun a soukromé zdroje 1,06 mld. korun, které dohromady představují investice 2,93 mld. korun.

Tabulka č. 32: Porovnání veřejných a soukromých zdrojů pro OP Zemědělství

	Veřejné zdroje	Soukromé zdroje	Celkem
Celkem rok 2004	1,87 mld. Kč	1,06 mld. Kč	2,93 mld. Kč
Procenta 2004	63,8 %	36,2 %	100 %
Celkem 2004 - 2006	8,02 mld. Kč	4,57 mld. Kč	12,59 mld. Kč
Procenta 2004-2006	63,7 %	36,3 %	100 %

Veřejné zdroje zahrnují prostředky EU doplněné národními zdroji, v průměrném poměru 69,3 % a 30,7 %, což si velmi zjednodušeně lze představit jako necelé 2 Kč z EU + 1 Kč s desetihaléřem ze státního rozpočtu. To jsou 3 koruny, které zemědělec dostane jako podporu na náklady projektu, jenž ho stál 4 koruny 70 haléřů. Sám tedy uhradil korunu sedmdesát. Vypadá to jako pohádka, ovšem za jejím uskutečněním se skrývá dobrý projekt. Dobrý ekonomický projekt musí splnit všechny podmínky a kritéria daná programem, musí se vyznačovat transparentností a dobrým účetnictvím. Dotace se vyplácí až po dokončení projektu.

Příjemcem podpor z OP „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“ nejsou pouze zemědělství prvovýrobci, ale i další podnikatelé působící v zemědělství a na venkově, soutěžení mezi projekty se dá očekávat. České zemědělství bylo velmi úspěšné v čerpání unijních prostředků v rámci předvstupního programu Sapard, proto předpokládám a věřím, že projektů se vypracuje dostatek, aby se využilo všech nabízených příležitostí.

OP obsahuje širokou škálu opatření, podopatření a možných investičních záměrů z různých oblastí. Získávat podpory mohou pouze dobří a perspektivní podnikatelé za dobré projekty. Z tohoto důvodu OP považuji za vynikající z dlouhodobého rozvojového hlediska, protože bude poskytovat prostředky na investice, za podnikatelskou aktivitu, nikoliv pouze na hektary půdy nebo kusy dobytka.

Evropská unie dává České republice možnost v letech 2004 – 2006 provést investice a projekty v zemědělství a na venkově za 12,6 miliardy korun s podporou 8 miliard korun.

Na kolik procent ji Česko využije, záleží nejen na podnikatelích, nýbrž také na výši spolufinancování ze státního rozpočtu, na to nesmíme zapomínat. Můžeme jen doufat, že vláda pochopí dlouhodobý přínos programu a vyčlení na něj maximální prostředky, v prvním roce 570 milionů Kč a celkově za roky 2004 – 2006 2,46 miliardy Kč. Méně peněz z národních zdrojů by znamenalo méně peněz z unijních zdrojů.

4.2.2.2 Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP)⁵⁹

Již od roku 1998 podporuje ministerstvo zemědělství tzv. mimoprodukční funkce zemědělství a po vstupu ČR do EU bude tato podpora realizována právě prostřednictvím Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP).

Horizontální plán rozvoje venkova přinese nezanedbatelné množství finančních prostředků venkovským oblastem. Pomůže tak zlepšit ekonomickou situaci farem a také kupní sílu farmářů za situace, kdy průměrná mzda zemědělců je jedna z nejnižších v republice a zemědělství jako takové je velmi obtížný způsob podnikání⁶⁰.

HRDP obsahuje 6 tzv. doprovodných opatření SZP financovaných EAGGF – sekcí záruční s uplatněním na 8 regionů NUTS 2, tj. na území celé ČR. Z 80 % se bude na těchto platbách finančně podílet Evropská unie prostřednictvím svých finančních fondů, 20 % bude spolufinancovat státní rozpočet České republiky.

Příprava a zaměření HRDP bylo koordinováno s přípravou Operačního programu rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství a též s přípravou České republiky na Společnou zemědělskou politiku. Kontext je tvořený stávajícími plány, programy, strategiemi v rámci priorit venkovského rozvoje.

Prioritou Horizontálního plánu rozvoje venkova je trvale udržitelný rozvoj zemědělství, venkova a jeho přírodních zdrojů. HRDP obsahuje 6 opatření:

- 1) Předčasné ukončení zemědělské činnosti
- 2) Méně příznivé oblasti
- 3) Agroenvironmentální opatření
- 4) Lesnictví
- 5) Zakládání skupin výrobců
- 6) Technická pomoc.

---

⁵⁹ Pramen : Horizontální plán rozvoje venkova (Horizontal Rural Development Plan), MZe

⁶⁰ Pramen: Podpora zemědělství v rozšířené Evropě, 2003

Tabulka č. 33: Strategie HRDP

	Cíle	Opatření
1.	<ul style="list-style-type: none"> zachovat zemědělství ve znevýhodněných oblastech zlepšit příjmovou situaci zemědělců zejména v méně příznivých oblastech a působit proti jejich odlivu ze znevýhodněných oblastí přispět k udržitelnému využití zemědělské půdy stabilizace venkovské populace 	Méně příznivé oblasti (LFA) a oblasti s environmentálními omezeními
2.	<ul style="list-style-type: none"> udržovat a chránit životní prostředí (s důrazem na vodní složku) a kulturní krajinu 	Agroenvironmentální opatření
3.	<ul style="list-style-type: none"> zlepšit strukturu pracovníků v zemědělství (věkovou, vzdělanostní) zajištění přiměřeného příjmu pro starší zemědělce, kteří ukončí zemědělskou činnost nahrazování starších zemědělců mladšími 	Předčasné ukončení zemědělské činnosti
4.	<ul style="list-style-type: none"> alternativní využití zemědělské půdy zalesňování zemědělské půdy založení porostů rychlerostoucích dřevin pro energetické využití 	Lesnictví
5.	<ul style="list-style-type: none"> sdružovat producenty při uplatňování produktů na trhu vytvořit podmínky pro skupiny prvovýrobců, aby byli konkurenceschopní na společném trhu 	Zakládání skupin výrobců

Opatření pomoci **méně příznivým oblastem** a oblastem s ekologickými omezeními se provádí dle Nařízení vlády ze dne 21. dubna 2004. Pomoc se týká poskytování dotace na vyrovnání ekonomické újmy vznikající při zemědělském hospodaření v méně příznivých oblastech a oblastech s ekologickými omezeními. Dotace se poskytuje ve formě vyrovnávacího příspěvku.

Méně příznivé oblasti se člení na:

- horské oblasti (oblasti typu H),
- ostatní méně příznivé oblasti (oblasti typu O),
- oblasti se specifickými omezeními (oblasti typu S).

Oblasti s ekologickými omezeními se označují jako oblasti typu E.

Tabulka č. 34: Sazby vyrovnávacího příspěvku:

typ oblasti	H ^A	H ^B	O ^A	O ^B	S	E
Kč / ha travních porostů	4680	4014	3490	2820	3420	2800

Vyrovňovací příspěvek se poskytne, jestliže žadatel dodržuje zásady správné zemědělské praxe a dodržuje předepsanou intenzitu chovu (počet velkých dobytčích jednotek na hektar zemědělské půdy).

Agroenvironmentální opatření

Provádění agroenvironmentálních opatření (viz Nařízení vlády ze dne 21. dubna 2004 o podmínkách provádění opatření na podporu rozvoje mimoprodukčních funkcí zemědělství spočívajících v ochraně složek životního prostředí) zahrnují tato podopatření:

- podopatření ekologické zemědělství,
- podopatření ošetřování travních porostů,
- podopatření péče o krajinu, které se člení na tituly:
  - zatravňování orné půdy,
  - tvorba travnatých pásů na svažitých půdách,
  - pěstování meziplodin,
  - trvale podmáčené louky a rašelinné louky,
  - ptačí lokality na travních porostech,
  - pásy orné půdy oseté vybranými plodinami za účelem zvýšení potravní nabídky ptačích společenstev a živočišných druhů vázaných na polní stanoviště (tzv. biopásy),
- podopatření osevni postup v ochranných zónách jeskyní (pro chráněnou krajinnou oblast Moravský kras).

Tabulka č. 35: Finanční plán HRDP na období 2004 – 2006

v mil. eur, současné ceny

	2004		2005		2006		Celkem	
	Veřejné náklady	Z toho EAGGF	Veřejné náklady	Z toho EAGGF	Veřejné náklady	Z toho EAGGF	Veřejné náklady	Z toho EAGGF
Předčasné ukončení	2,208	1,767	2,959	2,367	3,712	2,970	8,880	7,104
LFA a oblasti s environ. omezeními	99,474	79,579	101,675	81,340	103,521	82,817	304,670	243,736
Agroenvir. opatření	95,267	76,213	113,004	90,403	126,720	101,376	334,990	267,992
Lesnictví	4,692	3,754	6,757	5,406	9,189	7,352	20,639	16,511
Zakládání skupin výrobců	1,518	1,214	1,979	1,583	2,297	1,838	5,794	4,635
Technická pomoc	0,966	0,773	1,126	0,901	1,436	1,149	3,528	2,822
Celkem	204,125	163,300	227,500	182,000	246,875	197,500	678,500	542,800

Tabulka č. 36: Přehled podpor mimoprodukčních funkcí zemědělství a méně příznivým oblastech (v mil. Kč)

Rok	Pomoc LFA včetně údržby travních porostů	Ekologické zemědělství	Zatravnění	Zalesnění	Ostatní*	Celkem
1998	2 160	48,1	-	37,6		2 245,7
1999	2 635	84,1	-	46,2	10,9	2 776,2
2000	2 509	89,1	39,1	76,7	82,0	2 795,9
2001	2 509,4**	167,9	23,2	100,5	16,2	2 816,9
2002	2 478,6***	210,9	9,7	89,0	17,7	2 805,9

*mezi ostatní programy náleží podpora vápnění, založení porostů rychle rostoucích dřevin, podpora založení prvků územních systémů ekologické stability a podpora organických hnojiv

** v tom 762,4 mil. Kč údržba travních porostů pastvou hospodářských zvířat

*** v tom 827,6 mil. Kč údržba travních porostů pastvou hospodářských zvířat

Zdroj: MZe.

Tabulka č. 37: Finanční plán HRDP na období 2004 – 2006, v mld. Kč

	2004		2005		2006		Celkem	
	Veřejné náklady	Z toho EAGGF	Veřejné náklady	Z toho EAGGF	Veřejné náklady	Z toho EAGGF	Veřejné náklady	Z toho EAGGF
Celkem	6,532	5,226	7,28	5,824	7,90	6,32	21,71	17,37

Pro výpočet jsem použila kurs 32 Kč/1 euro.

Porovnání mimoprodukčních podpor českému zemědělství, pokud uvažujeme maximální vyčerpání unijních prostředků v letech 2004 až 2006, které je podmíněno národním spolufinancováním ve výši 20 % z celkové podpory:

Tabulka č. 38: Podpora mimoprodukčních funkcí zemědělství v mil. Kč:

Rok	Podpora celkem
1998	2 245,7
1999	2 776,2
2000	2 795,9
2001	2 816,9
2002	2 805,9
2003	-
2004	6 532
2005	7 280
2006	7 900

Tabulka jasně vypovídá o značném navýšení mimoprodukčních podpor, např. porovnání mezi roky 2004 a 2002 představuje zvětšení vynaložených prostředků o více než 130 %. Horizontální plán rozvoje venkova v první polovině května odsouhlasil příslušný výbor Evropské komise, což potvrzuje, že byl kvalitně připraven. Rozhodnutí Bruselu MZe přivítalo a potvrdilo zajištění prostředků z českého rozpočtu⁶¹, proto lze počítat se stoprocentním využitím všech možností HRDP.

4.2.3 Národní podpory – STATE AID

Národní podpory, tzv. state aid, zahrnují programy PGRLF, specifické komoditní podpory a zejména podpory tzv. obecných služeb – výzkumu, vzdělávání, genetiky, propagace apod.⁶². Podpory PGRLF lze zařadit do druhého pilíře zemědělských politik a naprostou většinu dotačních titulů MZe rovněž.

4.2.3.1 Podpůrné programy MZe pro rok 2004

Ministerstvo zemědělství (MZe) na základě § 2 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, vydalo Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2004. Celkový objem finančních prostředků vyčleněných na tyto dotační tituly činí **1,49 mld. Kč**⁶³.

Žádosti o dotaci se podávají za každý dotační program na příslušném pracovišti odboru Zemědělské agentury – Pozemkového úřadu („ZA – PÚ“). Dotaci poskytne MZe, jestliže žadatel splňuje podmínky a lhůty stanovené Zásadami.

Tabulka č. 39: Podpůrné programy ministerstva zemědělství pro rok 2004

Dotační titul MZe	Celková podpora titulu ⁶⁴	Předmět a výše dotace
D. Podpora včelařství	80 mil. Kč	do 150 Kč na zazimované včelstvo
1. F. Podpora nepotravinářského využití půdního fondu – pěstování přadného lnu pro vlákno	25 mil. Kč	do 4000 Kč na 1 ha oseté plochy

⁶¹ Pramen: Zemědělec 21/2004, str. 2.

⁶² Každý druh schválené podpory je zařazen do registru národních podpor EU. V úvahu by dále připadaly podpory na ochranu kulturního dědictví původních plemen a odrůd a regionálních specialit, podpory projektů na nepotravinářské užití zemědělské produkce ad.

⁶³ Pramen: Zemědělec 51/2003, str. 5

⁶⁴ Pramen: Zemědělec 51/2003, str. 5

1. I. Podpora vybudování kapkové závlahy v ovocných sadech, chmelnicích a vinicích	25 mil. Kč	do 60 000 Kč/ha vybudované kapkové závlahy, investiční podpora
1. R. Restrukturalizace vinic a ovocných sadů, obnova chmelnic, ovocných sadů a jejich prostorových izolátů	110 mil. Kč	sazby do 300 000 Kč/ha, investiční podpora
1. S. Podpora komplexní sklizně máku setého	5 mil. Kč	do 500 Kč/ha komplexně sklizené plochy
1. T. Podpora integrovaných systémů pěstování ovoce, zeleniny a hroznů révy vinné	30 mil. Kč	do 3000 Kč/ha zeleniny, ovocného sadu a vinice zařazeného do integrovaného systému pěstování
2. A. Udržování a zlepšování genetického potenciálu vyjmenovaných hospodářských zvířat	210 mil. Kč	a. Podpora ověřování původu
		b. Podpora zavádění a vedení plemenných knih
		c. Nákup plemenných býků, beranů a kozlů, investiční podpora
		d. Podpora rozvoje přenosu embryí
		e. Kontrola užitkovosti, výkonnostní zkoušky a testy, kontrola dědičnosti
3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin	465 mil. Kč	výše dotace je dána procenty z nákladů
5. Podpora chovu koní	65 mil. Kč	podpora Národního hřebčína Kladruby nad Labem, hřebčinců Písek a Tlumačov
6. Genetické zdroje	60 mil. Kč	
8. Nákazový fond	250 mil. Kč	podpora činností zaměřených proti rozšiřování nebezpečných nálezů hospodářských zvířat
9. Poradenství a vzdělávání	80 mil. Kč	A. Speciální poradenství
		E. Školní závody
		F. Podpora poradenství v zemědělství
		G. podpora získání minimální zemědělské kvalifikace
10. D. Podpora evropské integrace nevládních organizací	15 mil. Kč	Účelem dotace je zlepšení efektivnosti a odborné úrovně činnosti nevládních organizací.
15. Podpora mimoprodukčních funkcí rybníků	70 mil. Kč	do 1000 Kč/1 ha plochy rybníka zajišťujícího vodohospodářské a celospolečenské funkce

4.2.3.2 Programy PGRLF, a. s.

Podpurný a garanční rolnický a lesnický fond, PGRLF, a. s. „poskytuje podpory:

- pro podnikatele v zemědělské výrobě (provozují zemědělskou, lesnickou činnost nebo činnost v oblasti vodního hospodářství),
- pro zpracovatelské organizace (zpracovávají zemědělskou produkci),
- pro odbytové organizace výrobců,
- pro samostatně hospodařící rolníky.

Podpora se poskytuje ve formě garance úvěrů a dotace části úroků z úvěrů. Žadatel nejprve zpracuje podnikatelský záměr a požádá libovolnou banku o poskytnutí úvěru. V případě kladného stanoviska banky předloží žádost o podporu z Fondu. V případě schválení podpory Fondem se uzavře smlouva o poskytnutí dotace části úroků z úvěru nebo Fond vydá prohlášení ručitele. Celkový objem finančních prostředků pro rok 2004 představuje **1 054 mil. Kč⁶⁵**.

Tabulka č. 40: Programy PGRLF na rok 2004

Program	C. 1. Provoz
Popis programu	Program Provoz je program krátkodobé podpory řešení sezónních výkyvů financování provozních výdajů, cílem je přispět k řešení přechodného nedostatku vlastních finančních zdrojů na provozní účely. Podpora se poskytuje na financování nákupu taxativně vymezených vstupů.
Podpory	dotace + garance
Finanční limit	na rok 2004 je 40 mil. korun, byl ukončen k 30. 4. 2004
Program	C. 1. A Vyrovnání úrokového zatížení
Popis programu	Cílem programu je vyrovnat rozdíl úrokového zatížení úvěrů poskytovaných do zemědělství ve srovnání s ostatními odvětvími ekonomiky.
Podpory	dotace
Finanční limit	na rok 2004 vyčleněno 90 mil. korun
Program	C. 2. Investice
Popis programu	Jedná se o program podpory podnikání zaměřený na realizaci dlouhodobých investičních záměrů s ohledem na restrukturalizaci a zvýšení efektivity. Zásadními prioritami je cílené uskutečnění restrukturalizace subjektů se zaměřením na podporu exportních aktivit a podporu tvorby vzájemně výhodných vazeb mezi prvovýrobcí, zpracovateli a distributory.

⁶⁵ Pramen: Týdeník Zemědělec 51/2003, str.5.

<i>Podprogram</i>	C. 2. 1. Podprogram Zemědělec
Popis programu	Podprogram chce usnadnit investiční aktivitu perspektivním zemědělcům – prvovýrobcům.
Podpory	garance + dotace
Finanční limit	pro rok 2004 je 490 mil. korun
<i>Podprogram</i>	C. 2. 2. Podprogram Zpracovatel
Popis programu	Program se snaží podpořit rozvoj konkurenceschopných zpracovatelských organizací.
Podpory	garance + dotace
Finanční limit	30 mil. korun pro rok 2004
<i>Podprogram</i>	C. 2. 3. Podprogram Odbytová organizace
Popis programu	Cílem programu je podpořit vybudování a rozvoj odbytových organizací.
Podpory	garance + dotace
Finanční limit	20 mil. korun pro rok 2004
<i>Podprogram</i>	C. 2. 4. Podprogram Hygiena
Popis programu	Program Hygiena má zajistit veterinární a hygienické podmínky provozů tak, aby tyto provozovny odpovídaly příslušným hygienickým a veterinárním předpisům ČR i EU.
Podpory	garance + dotace
Finanční limit	30 mil. korun pro rok 2004
<i>Podprogram</i>	C. 2. 5. Podprogram Půda
Popis programu	Cílem podprogramu je podpořit nákup nestátní zemědělské a omezeně lesní půdy. Přístup k programu mají pouze žadatelé, kteří jsou zemědělskými prvovýrobcí.
Podpory	Podpory obsahují dotace na úhradu části úroků z hypotečního úvěru.
Finanční limit	pro rok 2004 vyčleněna částka 500 mil. korun
Program	C. 3. Program Mládí
Popis programu	Program usiluje o podporu mladých podnikatelů na rodinných farmách, usnadňuje zahájení a rozvoj zemědělské výroby na bázi rodinných subjektů pro mladé podnikatele a mladé rodiny do 40 let.
Podpory	garance + dotace
Finanční limit	není specifikován, je součástí programů Provoz a Investice

4.2.4 Platební agentura

Platební agentura byla akreditována těsně před vstupem do Evropské unie, dostala zmocnění k činnosti od ministerstva financí 30. dubna 2004.

Platební agentura vznikla sloučením dvou původně budovaných agentur, Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF) a Agrární platební agentury (APA). APA se transformovala z Agentury Sapard, která již měla s čerpáním unijních peněz zkušenosti. V průběhu roku 2003 vláda rozhodla o sloučení a propojení agentur SZIF a APA, protože hrozilo nebezpečí, že přípravy na vstup obě agentury nestihnou.

Platební agentura se vytvořila v rámci SZIF a zároveň se tak nazývá. Státní zemědělský intervenční fond je dnes akreditovanou platební agenturou – zprostředkovatelem finanční podpory, kterou Evropská unie v rámci opatření Společné zemědělské politiky poskytuje České republice z Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (EZOZF).

SZIF administruje a kontroluje následující platby:

A. ze záruční sekce EZOZF:

- v rámci společných organizací trhu,
- v rámci intervenčních opatření,
- poskytování vývozních subvencí ve vazbě na vývozní licence,
- přímé platby (režim jednotné platby na plochu),
- platby v rámci doprovodných a dodatečných opatření Horizontálního plánu rozvoje venkova.

Dále provádí:

- administraci vývozních a dovozních licencí,
- administraci záruk,
- administraci systému produkčních kvót,
- vybírání finančních dávek z výroby cukru.

B. z orientační sekce EZOZF, zařazeno mezi strukturální fondy:

- v rámci Operačního programu Zemědělství,
- provádí realizaci Integrovaného administrativního a kontrolního systému IACS.

Fond předpokládá, že letos vyplatí přes 27 miliard korun, z toho v rámci evropských podpor více než 16 miliard.⁶⁶

Státní zemědělský intervenční fond:

- a) rozhoduje o poskytnutí dotace,
- b) provádí intervenční nákupy a zajišťuje skladování, případně další zpracování výrobků a potravin,
- c) prodává nebo jiným způsobem převádí tyto výrobky a potraviny,
- d) provádí činnosti související se systémem produkčních kvót,

---

⁶⁶ Pramen: Zemědělec 20/2004, str. 1

- e) nakupuje a prodává produkci vybraných zemědělských plodin pěstovaných na půdě uvedené do klidu,
- f) poskytuje subvence při vývozu zemědělských výrobků a potravin.

Finančními zdroji Fondu jsou:

- a) dotace ze státního rozpočtu,
- b) podpory poskytnuté Evropskými společenstvími,
- c) prostředky určené na provádění společných organizací trhu.

Fond zřizuje pro jednotlivé komodity komoditní výbory složené ze zástupců nevládních institucí sdružujících zemědělce a odběratele zemědělských produktů, kteří mohou předkládat prezidiu Fondu svá odborná stanoviska.

4.2.5 Přehled celkových podpor do zemědělství pro rok 2004

Tabulka č. 41: Přímé platby a tržní opatření v roce 2004

Platby v režimu SAPS	6,50 mld. Kč
Doplňkové platby	5,20 mld. Kč
Celkem přímé platby	11,70 mld. Kč
Výdaje na organizaci trhu⁶⁷ (SZIF)	5,64 mld. Kč

Tabulka č. 42: Programy rozvoje venkova pro rok 2004

OP Zemědělství	1,87 mld. Kč
HRDP	6,532 mld. Kč

Tabulka č. 43: Národní podpory v roce 2004

Dotační tituly MZe	1,49 mld. Kč
PGRLF	1,054 mld. Kč
Celkem národní podpory	2,544 mld. Kč

Tabulka č. 44: Srovnání celkových výdajů v roce 2002 a 2004

Rok 2002	16 374 mil. Kč
Rok 2004	28 286 mil. Kč

V letošním roce 2004 může sektor zemědělství čerpat z evropských i národních zdrojů téměř 23 miliard korun, což představuje navýšení celkové částky o více než 70 % v porovnání s rokem 2002.

⁶⁷ Pramen: Rozpočet SZIF na rok 2004, zdroj www.szif.cz, ze dne 29. 5. 2004.

ZÁVĚR A SHRNU TÍ PRÁCE

Bakalářskou práci, která nese název Zemědělská politika v České republice, budoucnost českého zemědělství v Evropské unii, jsem rozčlenila do čtyř kapitol.

První kapitola charakterizovala agrární sektor a význam zemědělství v jeho produkčních a mimoprodukčních funkcích. Popsali jsme si dva pilíře, které vytvářejí strukturu zemědělských politik.

Druhou kapitolu jsem věnovala Společné zemědělské politice Evropské unie. Dotační systém SZP se vytvářel od založení Evropského hospodářského společenství a v celé své historii spotřebovává značnou část prostředků evropského rozpočtu. To svědčí o důležitosti, jakou zemědělství a venkovský prostor zaujímá v evropském regionu. Do roku 2003 SZP prošla dvěma vývojovými obdobími. V prvním období (1957 – 1992) hráli „první housle“ dotace poskytované v systému administrativně určených a zaručených cen pro zemědělce. Druhé období (1992 – 2003) přineslo snížení cen produkce a nový systém tzv. přímých plateb zemědělcům. První pilíř SZP zaměřený na podporu vázanou na produkci se navíc rozšířil o druhý pilíř. Druhý pilíř podporuje mimoprodukční funkce zemědělství provázané s venkovem a životním prostředím.

Následovaly kapitoly věnované České republice, jak jsem slíbila v názvu celé práce. V kapitole třetí jsem se snažila zachytit nejprve vývoj zemědělství po roce 1989, protože v tomto období prošlo velkými změnami strukturálními a ekonomickými. Ekonomické problémy sektoru jako celku přetrvávají, ovšem mezi jednotlivými zemědělskými podniky existují velké rozdíly v hospodářských výsledcích a tato dichotomie může svědčit o tom, že někteří pracují a snaží se více než druzí.

Druhá část třetí kapitoly shrnula vývoj české zemědělské politiky do roku 2003. Zemědělská politika tohoto časového úseku se rozděluje na transformační politiku (1989 – 1997) a předvstupní politiku (1998 – 2003). Transformační politika vytvořila institucionální základy pro praktické aplikování dotační politiky, jednalo se o Státní fond tržní regulace a Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond. V roce 1997 byl přijat zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, který kodifikoval systém podpůrné zemědělské politiky. Předvstupní politika se již rozvíjela ve stabilnějším systému produkčních a mimoprodukčních podpor. Na závěr kapitoly následovalo srovnání České republiky a Evropské unie v úrovni podpor podle metodiky OECD.

Kapitola čtvrtá pojednávala o výsledcích přístupových jednání a o nové koncepci agrární politiky na období 2004 – 2006. Koncepci české agrární politiky tvoří dva pilíře. První pilíř zahrnuje přímé platby, jež budou hrazeny z rozpočtu EU a dorovnány z národního rozpočtu v prvním roce členství na 11,7 mld. korun. První pilíř doplňují nástroje organizace trhu, s vyčleněnými prostředky na rok 2004 ve výši 5,64 mld. korun.

Druhý pilíř vymezují dva základní dokumenty. Horizontální plán rozvoje venkova s rozpočtem 6,532 mld. korun a Operační program Zemědělství s maximální částkou na podpory projektům ve výši 1,87 mld. korun.

Česká republika dostala možnost částečně modifikovat zemědělskou politiku na národní úrovni a této šance rovněž využila. Zpracovala systém národních podpor. Národní podpory představují dotační tituly Ministerstva zemědělství ČR a investiční programy Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu. Národní podpory mohou v letošním roce poskytnout zemědělství až 2,544 mld. korun.

Celkově do sektoru zemědělství a rozvoje venkova v roce 2004 mohou plynout prostředky ve výši 28,3 mld. korun. Tato částka je o 70 % vyšší než souhrnné institucionální podpory v roce 2002. Podpora zemědělského sektoru se vstupem do Evropské unie zvýší, to je zcela nepochybné, ale dopady do jednotlivých oblastí zemědělské výroby budou odlišné. Výzkumné studie, které vyhodnocují ekonomický dopad nástrojů SZP na hospodářské výsledky podniků (např. Bulletin VÚZE č. 1/2004: Modelové propočty dopadů jednotlivých opatření SZP na ekonomické výsledky podniků hospodařících v rozdílných podmínkách) už byly zpracovány.

Myslím si, že nejvíce ohrožení budou zemědělství podnikatelé, kteří produkují v takových výrobních odvětvích, které nejsou dostatečně konkurenceschopné vůči producentům ostatních členských států Evropské unie. Od obchodních řetězců ani ekonomicky silných zpracovatelských podniků sotva můžeme očekávat preferování domácí české produkce před levnějšími dovozy.

Dnešní model českého zemědělství a české dotační politiky se značně liší od standardního systému konce druhé fáze SZP, kdy zemědělci přesně věděli kolik prodají a za jaké ceny. Čeští zemědělci sice dostanou větší objem dotací jako členové EU, ale nevědí, zda vyrobenou produkci prodají a za jaké ceny. Tradiční model zemědělce - producenta potravin se nahrazuje modelem zemědělce - garanta údržby krajiny a zachování životního prostředí a kulturní krajiny.

Společná zemědělská politika v roce 2003 odsouhlasila novou reformu, kterou se odstartovala třetí fáze SZP. Reforma obsahuje 8 klíčových prvků. Většinu přímých plateb postupně nahradí jednotná platba SPS (Single Payment Scheme) oddělená od produkce, posílí se rozvoj venkova a zpřísní se požadované standardy pro ochranu životního prostředí, potravinovou bezpečnost, ochranu rostlin, zdraví a pohodu zvířat.

Tvůrci Koncepce zemědělské politiky ČR samozřejmě novou reformu SZP brali v úvahu. Rozlišují 3 etapy vývoje politiky v období 2004 - 2013: etapu vstupní (2004 – 2006), etapu přizpůsobovací (2007 – 2010) a etapu vyrovnání, tj. reálného vyrovnání úrovně přímých plateb ČR s EU-15 a sjednocení systému české politiky a evropské reformované politiky.

Zemědělství produkuje v zásadě dva druhy „zboží“. Produkuje potraviny a další komodity v zemědělské výrobě, které můžeme označit za soukromé zboží. Jak jsme si mnohokrát opakovali, kromě produkční funkce plní zemědělství i funkce mimoprodukční. V tomto případě poskytuje společnosti veřejné zboží. Společnost ho vyžaduje tím, že zemědělci musí plnit určité standardy a podmínky (např. v oblasti péče o krajinu, pohody zvířat atd.).

Ve vývoji Společné zemědělské politiky můžeme sledovat, jak se mění rozdělování finančních prostředků z dotací mezi tyto dva druhy zboží. V první a druhé fázi SZP byli zemědělci podporováni zejména podle produkčních kritérií. Světový obchod se ale stále více liberalizuje a EU se tomu musí přizpůsobovat. Evropská produkce je příliš nákladná na to, aby na světovém trhu obstála bez tučných dotací, spíše se musí obávat světové konkurence levných potravin. Evropská unie musí řešit problémy, jak zemědělství a venkov zachovat a rozvíjet, když na světovém trhu by evropští farmáři zkrachovali. Zatím EU našla řešení v posilování druhého pilíře podpůrných politik, který dotuje veřejné zboží produkované zemědělstvím a venkovem.

Toto řešení se zdá být správné. Tzv. evropské multifunkční zemědělství bude placeno za veřejné zboží, po němž je společenská poptávka, a jeho soukromé zboží bude ponecháno tržním silám.

ABSTRAKT

Má práce se jmenuje Zemědělská politika v České republice, budoucnost českého zemědělství v Evropské unii. Mým cílem bylo popsat proces vstupu České republiky do Evropské unie v sektoru zemědělství. Sektor zemědělství byl a je v ČR i v EU podporován dotační zemědělskou politikou.

Před vstupem do EU se oba systémy vyvíjely jinak a velmi se lišily. ČR musela v období před vstupem přizpůsobit svoji politiku politice evropské, kterou vytváří Společná zemědělská politika. Zachytila jsem vývoj evropské i české zemědělské politiky. Především jsem se zaměřila na výsledky jednání o vstupu a popis skutečné podoby dnešní zemědělské politiky v ČR.

ABSTRACT

My work have the name The agricultural policy in the Czech Republic, the future of the czech agriculture in the European union. My purposes were to describe the process of the entrance of the Czech Republic into the European Union in a sector of agriculture. The sector of agriculture was and is in the Czech Republic and in European Community supported by the agricultural policy.

Before the entrance into European Community with both systems development otherwise and very with distinguish. The Czech Republic had to during before the entrance suit its policy to the european policy, which forms The Common Agricultural Policy (CAP). Work catch the development of european and czech agricultural policy. Above all with train upon record discuss the entrance and description real similarities today's agricultural policy in the Czech Republic.

POUŽITÉ INFORMAČNÍ ZDROJE

Knihy

- 1) TRACY, Michael: *Zemědělství a potraviny v tržní ekonomice*. Česká zemědělská univerzita (ČZU), Praha, 1993.
- 2) JIRÁSEK, Lubomír a kol.: *Agrární politika*. ČZU, Praha, 1995.
- 3) HAD M. , URBAN L.: *Evropská společenství, První pilíř EU*. Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1997.
- 4) ARTIS, Mike J., LEE, Norman: *The economics of The European Union, Policy and analysis*. Oxford University Press, New York, 1997.
- 5) CAMMARATA, Alberto: *Společná zemědělská politika, zemědělství a životní prostředí*. VÚZE, Praha 1998.
- 6) ŠREIN, Zdeněk: *Mechanismy hospodářské politiky EU*. VŠE, Praha 1999.
- 7) SVATOŠ, Miroslav a kol.: *Ekonomika agrárního sektoru*. ČZU, Praha, 2000.
- 8) SVATOŠ, Miroslav a kol.: *Agrární politika*. ČZU, Praha, 2001.
- 9) BOHÁČKOVÁ I., BROŽOVÁ I., JENÍČEK V.: *Ekonomika agrárního sektoru*. ČZU, Praha, 2004.

Výzkumné a informační studie

- 10) DOUCHA, Tomáš: *Vývoj agrárního sektoru ČR v období 1989 – 1997*. Výzkumná studie č. 52, Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky (VÚZE), Praha 1998.
- 11) KRAUS J. a kol.: *Předpokládané dopady vstupu ČR do EU na české zemědělství*. Výzkumná studie č. 48, VÚZE, Praha 1998.
- 12) DIVILA, Emil: *Podniková struktura zemědělství v Evropské unii a porovnání s Českou republikou*. Studie č. 45/1997, VÚZE, Praha 1997.
- 13) HRABÁNKOVÁ M., TRNKOVÁ V.: *Hodnocení území z pozice agrární regionální politiky a rozvoje venkova*. VÚZE, Praha 1996.
- 14) HRABÁNKOVÁ M., MARKOVÁ C., KOHOUTOVÁ B.: *Aplikace platné regionální a strukturální politiky EU na podmínky českého zemědělství*. Výzkumná studie č. 29, VÚZE, Praha 1996.

Časopisy – seriálové publikace, články

- 15) Týdeník *Zemědělec*, roč.2002, 2003.
- 16) *Bulletin*, VÚZE, Praha roč.1996 – 2004.
- 17) *Agenda 2000: Posílení a rozšíření Evropské unie*. Bulletin č. 4/2000.
- 18) *Klíčové prvky přijaté reformy SZP*. Bulletin č. 10/2003.
- 19) *Modelové propočty dopadů jednotlivých opatření SZP na ekonomické výsledky podniků hospodařících v rozdílných podmínkách*. Bulletin č. 1/2004.
- 20) *Agricultural Economics*, mezinárodní vědecký časopis, Institute of Agricultural and Food Information.
- 21) FOLTÝN I., GREGA L., ZEDNÍČKOVÁ I., SYROVÁTKA P., ŠLAISOVÁ J. *Využití metody PEM pro hodnocení zemědělských politik*. Agric.Econ., roč. 47, str. 529-539 (12/2001).

- 22) DOUCHA T. *Předvstupní zemědělská politika ČR – východiska, cíle, omezení*. Agric. Econ., roč. 47, str. 49-57 (2001).
- 23) BIELIK P., POKRIVČÁK J.: *Transfery příjmů v rámci SZP EU a integrace zemí střední a východní Evropy*. Agric. Econ., roč. 47, str. 122-126 (3/2001).
- 24) BLÍŽKOVSKÝ P., GREGA L.: *Kvalitativní analýza pozice členských států EU ve Společné zemědělské politice*. Agric. Econ., roč. 49, str. 453-459, (10/2003).

Přednášky a sborníky z konferencí

- 25) Mezinárodní vědecký seminář: *Předvstupní strategie českého zemědělství na cestě do EU*. Praha-Průhonice, 27.-28. září 2002.
- 26) Doc. Ing. Tomáš DOUCHA, CSc.: *Zemědělství ČR a vstup do EU*. Praha 10.2.2003.

Dokumenty a zprávy

- 27) *Zemědělství a rozšíření – konečný balíček*. Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství, únor 2003.
- 28) *Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 2 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství pro rok 2004*, MZe ČR.
- 29) *Změny pravidel agrárního obchodu po vstupu ČR do EU*. Dokument MZe ČR, 18. 9. 2003.
- 30) *Podpora zemědělství v rozšířené Evropě*. MZe ČR, 4. 12. 2003.
- 31) *Národní rozvojový plán*. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, březen 2003.
- 32) *Programový dodatek k Operačnímu programu „Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství“*. Ministerstvo zemědělství ČR, duben 2004.
- 33) *Zprávy o stavu zemědělství*, tzv. „Zelené zprávy“. MZe ČR, rok 1998 – 2002.
- 34) *Zemědělství 2002*, dokument MZe ČR, 4. 6. 2003.
- 35) *Horizontální plán rozvoje venkova pro období 2004 – 2006*. MZe ČR, 11. 5. 2004.
- 36) *Koncepce agrární politiky České republiky pro období po vstupu do EU (2004 – 2013)*, MZe ČR, 1. 4. 2004.

www stránky

- 37) www.vlada.cz
- 38) www.mze.cz
- 39) www.mmr.cz
- 40) www.szif.cz

Legislativa

- 41) Zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství.
- 42) Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu.

SEZNAM ZKRATEK

a. s. akciová společnost
EAGGF European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
(Evropský zemědělský garanční a orientační fond)
EK Evropská komise
EHS Evropské hospodářské společenství
ES Evropské společenství
EU Evropská unie
EU 15 Evropská unie po roce 1994
EUR euro = společná měna Evropské měnové unie, platnost od 1. 1. 1999
GATT General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)
HDP hrubý domácí produkt
HRDP Horizontal Rural Development Plan
(Horizontální plán rozvoje venkova)
IACS Integrated Administrative and Control System
Integrovaný administrativní a kontrolní systém
KBTPM krávy bez tržní produkce mléka
LFA Less Favoured Areas (znevýhodněné oblasti)
MEŘO metylester řepkového oleje
MJ měrná jednotka
MMR Ministerstvo pro místní rozvoj
MPO Ministerstvo průmyslu a obchodu
MZe Ministerstvo zemědělství
NUTS Nomenclature des unités territoriales statistique (územní statistické jednotky)
NV nařízení vlády
OECD Organization for Economic Cooperation and Development
(Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)
PF ČR Pozemkový fond ČR
PGRLF Podpurný a garanční rolnický a lesnický fond
Phare Poland and Hungary Assistance for Restructuring Economy
(Pomoc pro Polsko a Maďarsko na restrukturalizaci ekonomiky)
SAPARD Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
(Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova)
Sb. sbírka zákonů
SOP Sektorový operační plán
spol. s r. o. společnost s ručením omezeným
SVE střední a východní Evropa
SZIF Státní zemědělský intervenční fond
(dříve SFTR)
SZP Společná zemědělská politika
TTP trvalé travní porosty
USD americký dolar
VÚZE Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky
WTO World Trade Organization (Světová obchodní organizace)
z. p. zemědělská půda
ZA MZe Zemědělská agentura MZe